

KANSALLISKIRJASTO

4/2016

**Rouva
Jenni Haukio:
”Kulttuuri-
perintö
kuuluu
kaikille”**

Tasavallan presidentin puolison haastattelu s.10 / Tiellä sanan-
vapauteen -verkkoteos julkistettiin Kupolialissa s. 42 / Venäläinen
kirjasto oli vähällä päätyä Tšekkoslovakiaan s. 28

SISÄLLYS

4 / 2016

1

Pääkirjoitus:
Vaalitaan tiedon liekkiä

2

Låt kunskapens fackla brinna

Kai Ekholm

3

Ajankohtaista

4

Minun Kansalliskirjastoni:
Tuula Haapamäki ja Olli Oinas lähtevät eläkkeelle

Kirsi Aho

6

1500-luvulla eläneen Turun tuomiorovasti
Paul Scheelin arkisto digitoitiin

Jaakko Tahkokallio

9

Torsten Carlander-Reuterfeltin arkisto
lahjoitettiin Kansalliskirjastolle

Tarja Lehtinen

10

TEEMA Lahjoitukset
Rouva Jenni Haukio suojelee Kansalliskirjaston
Vuosisatamme verkkoon! -keräyskampanjaa

Kirsi Aho

13

Kansalliskirjasto rakentaa verkkokirjastoa
Suomen 100-vuotisjuhlan kunniaksi

Kristiina Hildén

14

Kirjahistoria-digitointihanke tuo verkkoon
arvokasta kulttuuri-, kasvatusta- ja kirkkohistoriaa

Tuija Laine

17

Marthaförbundet ja Marttaliitto kehittävät
yhteiskuntaa arjen tasolla

Suvi Kingsley

20

Anu Karessuon rahasto täyttää 10 vuotta

Kirsi Aho

23

Kansalliskirjasto digitoi Viipurin Suomalaisen
Kirjallisuusseuran aineistoja

Suvi Kingsley

25

Miten lahjoitusvaroja hoidetaan?

Kirsi Aho

28

Kuinka Venäläinen kirjasto oli vähällä joutua
Prahaan 1920-luvulla

Jussi-Pekka Hakkarainen

34

Tietokonekasettien digitoinnit

Juha Korvenpää

36

Kirjastossa tapahtuu

KAI EKHOLM

Kansalliskirjaston
ylikirjastonhoitaja,
professori

Vaalitaan tiedon liekkiä

Suomi täyttää kunniakkaat 100 vuotta ensi vuonna. Satavuotiaan kansakuntamme muisti on tallennettuna Kansalliskirjastossa, sen hyllyillä ja varastoissa. Mutta mitä on kirja tai sanomalehti ilman lukijaa? Kirjasto ei ole vain kirjoille, kartoille, lehdille ja äänitteille rakennettu pyhättö. Meidän ensiarvoinen tehtävämme on mahdollistaa pääsy tiedon äärelle.

Kirjaston tulee olla ideoiden ja ajatusten laukaisualusta.

Yleinen oletus ja odotus on, että kaikki tieto löytyy nyt verkosta. Mitä historiastamme opitaan, jos siihen liittyvät asiakirjat, lehdet, kuvaukset, äänitteet ja kartat eivät sieltä löydykään? Jotta mahdollisimman moninaiset äänet ja historian kertomukset pääsisivät esiin, on äärettömän tärkeää, että kansalaiset saavat käyttöönsä monipuolisen kokonaisuuden aineistoja, joista he voivat lukea historiamme käännekohdista, yhteiskunnan ja hyvinvoinnin rakentamisesta sekä suomalaisesta kulttuurielämästä.

Digitoiminen ei ole vain kulttuuriperintömme säilyttämistä, mutta myös sen herättämistä eloon, niin diginatiiveille kuin mikrofilmisukupolville. Suomen historialla on paikkansa maailmanhistoriassa. Jos me suomalaiset emme digitoi omaa historiaamme, ei sitä tee kukaan muukaan.

Kutsunkin nyt Sinut mukaan rakentamaan Suomen historian verkkokirjastoa, palvelua, joka on kaikkia kansalaisia varten. Jokainen voi osallistua ja jokainen voi vaikuttaa. Ei anneta tiedon liekin sammua vaan vaalitaan sitä, yhdessä.

KAI EKHOLM

Nationalbibliotekets
överbibliotekarie, professor

Svensk översättning:
Ditte Kronström,
Svenska översättningsbyrån

Låt kunskapens fackla brinna

Finland fyller hedervärda 100 år nästa år. Vår hundraåriga nations minne finns bevarat i Nationalbiblioteket, i dess hyllor och lager. Men vad är en bok eller en dagstidning utan läsare? Biblioteket är inte bara en helgedom som byggts för böcker, kartor, tidningar och ljudupptagningar. Vår primära uppgift är att möjliggöra tillgången till kunskap.

Biblioteket ska vara en avfyrningsramp för idéer och tankar.

Numera antas och förväntas all information gå att hitta på nätet. Men vad lär vi oss om vår historia om de dokument, tidningar, skildringar, ljudupptagningar och kartor som hänger samman med den inte går att hitta där? För att så många olika röster och berättelser från historien som möjligt ska komma fram är det oändligt viktigt att människor får tillgång till en mångsidig helhet av olika material, där de kan läsa om brytningspunkterna i vår historia, om hur samhället och välfärden byggdes samt om det finländska kulturlivet.

Digitalisering handlar inte bara om att bevara vårt kulturarv utan också om att väcka det till liv, för såväl digitala infödingar som mikrofilmsgenerationer. Finlands historia har sin plats i världshistorien. Om vi finländare inte digitaliserar vår egen historia är det ingen annan som gör det heller.

Därför ber jag nu Dig att komma med och bygga ett nätbibliotek för Finlands historia, en tjänst avsedd för alla finländare. Alla kan delta och alla kan påverka. Vi ska inte låta kunskapens fackla slockna utan värna om den, tillsammans.

Keskiviikkona 7.12. Kansalliskirjasto isännöi eri maiden suurlähettiläitä, jotka saapuivat kuulemaan Suomen kampanjasta Unescon hallintoneuvoston jäseneksi. Kulttuurihistoriallisesti arvokas Kansalliskirjaston kupolisali tarjosi tähän erinomaiset puitteet. Tilaisuuden järjestivät UM ja OKM, josta puhujana kansliapäällikkö Anita Lehikoinen.

Finna.fi esittäytyy opettajille Educa-messuilla

Arkistojen, kirjastojen ja museoiden aineistoja tarjoava Finna.fi-palvelu on mukana opetusalan Educa-messuilla Helsingin Messukeskuksessa 27.–28.1.2017. Finna.fi tarjoaa opettajille veloituksetta ja vapaasti monipuolisia digitaalisia aineistoja: valokuvia, esineitä, arkistoaineistoja, taideteoksia, lehtiartikkeleita ja kirjoja. Osastolla esittelemme myös ensi kertaa Finna Street -haun, joka näyttää käyttäjän sijainnin perusteella Finna.fi:stä löytyviä historiallisia kuvia.

Osaston ohella Finna.fi on aiheena Open Lounge -lavalla lauantaina 28.1. klo 11.30. Tietoiskussa vuoden historian ja yhteiskuntaopin opettajaksi va-

littu Pirjo West kertoo, miten hän on hyödyntänyt Finnan digitaalisia lähteitä opetuksessaan. West kertoo myös parhaat vinkkinsä elävöittävään opetukseen. Westiä haastattelee tietokirjailija Päivi Jokitalo.

Löydät Finna.fi:n osastolta 6e79. Samalla osastolla saat tietoa myös Kirjastot.fi:stä ja muista kirjastojen valtakunnallisista verkkopalveluista.

Lisätietoja messuista:
educa.messukeskushelsinki.fi
 Seuraa Finnaa somessa:
<https://www.facebook.com/finnapalvelu>
<https://www.instagram.com/finna.fi>

**LAHJOITA 10 EUROA!
 LÄHETÄ TEKSTIVIESTI
 KANSALLISKIRJASTO
 NUMEROON 16499!
 (POL-2014-11-778)**

Kirjastosihtööri Olli Oinas ehti työskennellä Kansalliskirjastossa 39 vuotta. Vaikka hän pääsi eläkkeelle syyskuun lopussa, kirjastossa luodut ystävyysuhteet jatkuvat, sillä Olli kuuluu Kansalliskirjaston entisten työntekijöiden viikoittain koontuvaan miesporukkaan. Ystävien merkitys on korostunut entistään vapauden myötä.

”Nyt eläkkeellä en ole halunnut rääkätä itseäni millään turhalla aikataulutamisella, kirjaston asiakaspalvelutöissä kun oli aika tiukka tahti viime ajat”, Olli sanoo. ”Siitä olen onnellinen, että meillä on aina ollut lähes poikkeuksetta miellyttävä työyhteisö, jossa olemme voineet hyvässä hengessä hoitaa varsin haastavaa työtämme asiakaspalvelussa.”

Olli Oinas tunnustautuu mielenlaadultaan humanistiksi. Hän opiskeli aikoinaan teoreettista filosofiaa, taidehistoriaa ja estetiikkaa.

”Uravaihtoehtoja oli tasan kaksi: tutkija tai kirjastonhoitaja. En tiedä olisinko muuten päätenyt kirjastonhoitajaksi, ellei opiskeluaikoinani Engelin arkkitehtuuri eteläsalissa olisi saanut minua lumoihinsa. Olen aina ollut herkkä atmosfäärin, tilan ja valon suhteen. Kirjaston kokoelmat ja arkkitehtuuri inspiroivat minua valtavasti.”

Työ ihmisten parissa on sopinut Ollille hyvin.

”Yleisesti ottaen kirjastomme asiakkaat ovat olleet miellyttävää porukkaa, joskin välillä ovat omat ihmissuhdetaidot joutuneet melkoiselle koetukselle. Olen saanut monia hyviä tuttuja, joiden väitös-kirjaprojektien ja muiden tutkimusten etenemistä olen voinut ilokseni seurata läheltä.”

Olli on säteillyt kirjastosaleissa ympärilleen sen verran suurta lämpöä, että sitä eivät monet naisasiakkaatkaan ole voineet jättää huomaamatta. Eräs asiakaskohtaami-

Järkeä ja tunteita

Syyskaudella 2016 eläkkeelle siirtyvät Olli Oinas ja Tuula Haapamäki tekivät kirjastossa pitkän uran. Kansalliskirjasto jää kaipaamaan heitä, entäpä he kirjastoa?

TEKSTI: KIRSI AHO
KUVA: SUVI KINGSLEY

Olli Oinas ja Tuula Haapamäki
Rotundassa.

nen muuttui elämän tärkeimmäksi ihmisuhteeksi.

”Rakastuin nykyiseen vaimooni täällä kirjastossa”, Olli naurahtaa. Pariskunnalla on lähiaikoina edessä uuden asunnon hankkiminen mieluiten kantakaupungista, remontti ja muutto. Niistä Olli saa päävastuun, sillä vaimo on yhä töissä eikä hänestä toistaiseksi ole lisääntynyttä vapaa-aikaa jakamaan.

”Välillä joudun eksistentiaalisen hämmästelyn valtaan sen suhteen, että mitä nyt teen elämälläni. Välillä taas ajattelen että vau, näin paljon aikaa käytettävissä. Nyt on viimein aikaa harrastaa liikuntaa, keskittyä valokuvaukseen ja lukea kirjoja, kaikkea sitä mitä ei aiemmin ehtinyt kunnolla tekemään. Viime aikoina olen uppoutunut romaaneihin joissa pohditaan identiteettiä, sitä kuka minä olen. Edessäni on uusi alku, ilman työ- tai ammatti-identiteettiä”, Olli kertoo.

”Eräs ajatus kehittyi mielessäni kirjaston uudistetuissa tiloissa vaeltaessani. Kaikkialla on puhetta, puhetta, jota kirjat tuottavat äänettömästi, kun niitä luetaan. Kirjailija puhuu minussa, jokainen sana on sanottu ja lause lausuttu, kirjailijan mielessä. Voisin kuvitella Kupolisiin performanssin, jossa kirjailijoiden tekstejä luettaisiin ääneen alkukielellä, ja tämä puhe paisuisi ja laajenisi täyttämään koko tilan ajatusten kakofoniolla. Kupolisiin on itsessään kuin Pantheon, pyhitetty kaikille ajatuksille.”

KYSYMÄLLÄ ETEENPÄIN

Erityisasiantuntija Tuula Haapamäkikin on tutustunut Kansalliskirjaston kokoelmiin jo parinkym-

menen vuoden ajan.

”Olen saanut etuoikeutetun aseman työurallani. Noin puolet urastani työskentelin yleisissä kirjastoissa ja toisen puolen täällä Kansalliskirjastossa”, Tuula kertoo. Hän aloitti jälkimmäisen urapuoliskonsa tieteellisten kirjojen atk-yksikössä vuonna 1993 Teollisuuskadulla kolmen kuukauden pestillä, joka venyi sittemmin 22 vuoden mittaiseksi. Vuonna 1997 hän sai vastuulleen vapaakappaleet ja kansallisbibliografian.

”Työn monipuolisuus on aina ollut minulle tärkeää. Halusin tehdä myös asiakaspalvelua ja tyypillistä kirjastotyötä esimiesvastuun ohella. En ole koskaan pelännyt sitä, että en osaa jotakin: metodini on aina ollut se, että katsotaan yhdessä asiakkaan kanssa mitä voimme tehdä.”

Tuulan mielestä asiakaspalvelutyö vaatii tietynlaista heittäytymistä.

”Joku saattaa tutkia vaikkapa muinaiskreikkaa, mutta sen ei pidä antaa säikäyttää vaan pitää vaan mennä eteenpäin ja kysellä. On suuri rikkaus, kun tiedonhaussa pääsee eteenpäin ja kirjasto voi auttaa tutkijaa.”

Tuula on pikkutyöstä lähtien tiennyt että hänessä on ainesta kirjastoalalle. Hän sai opiskella Tampereella kirjastotiedettä hyvin käytännönläheisellä tavalla, jota ei oikein enää ole tarjolla.

”Olen tehnyt tätä työtä niin kauan, että voisin kuvitella vielä eläkkeelläkin tekeväni jonkun tarjotun keikan.”

Toisaalta Tuulan nykyelämään kuuluu hoivapalvelujen tarjoaminen peräti neljälle sukupolvelle: lastenlasten lisäksi myös hänen iäkäs isänsä kaipaa huomiota.

”Luen siihen myös itseni hoitamisen lisäämällä liikuntaa, kulttuurikokemuksia ja puutarhanhoi-

En ole koskaan pelännyt sitä, että en osaa jotakin: metodini on aina ollut se, että katsotaan yhdessä asiakkaan kanssa mitä voimme tehdä.

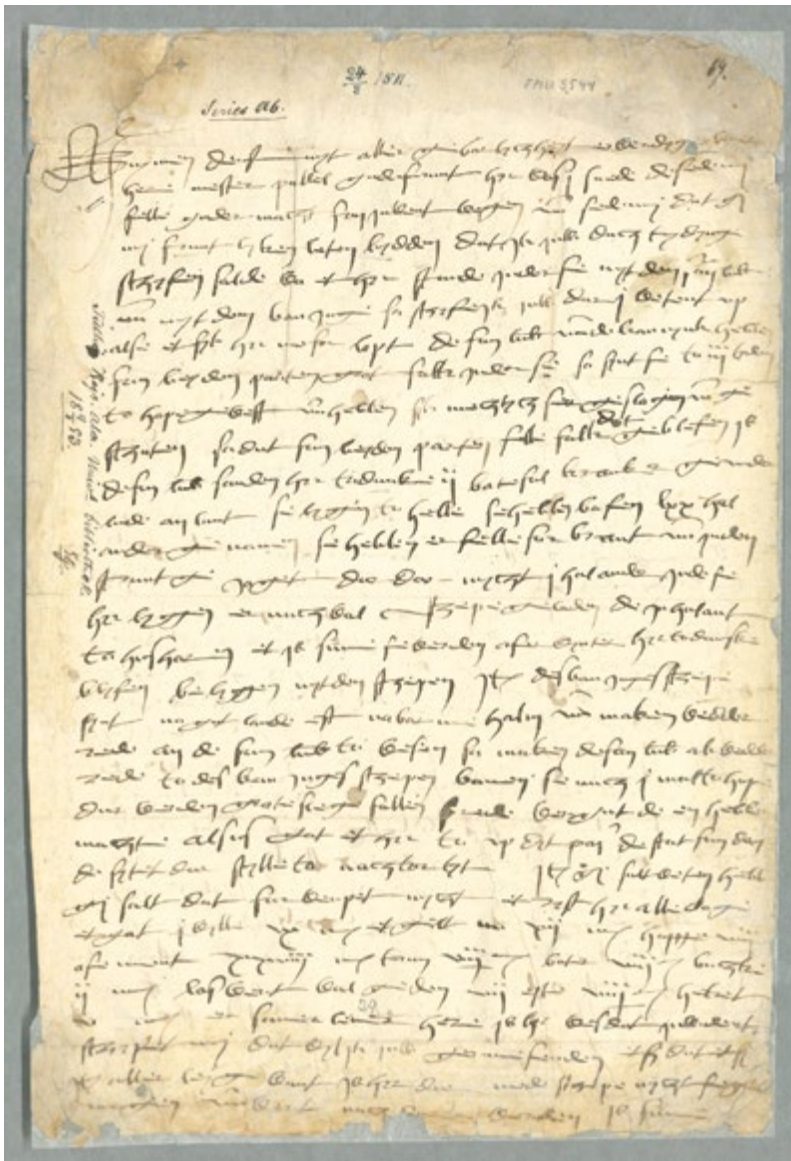
toa. Kieliopinnot ja matkustaminen ovat myös toivelistallani, mutta vapauden tunteen pitää siltä säilyä”, Tuula suunnittelee.

Kirjastoa hän tulee muistamaan lämmöllä, mutta myöntää, että esmiehenä oleminen on joskus haastavaa.

”Siinä tarvittaisiin enemmän tukea, sillä keskiportaan esimiehet saattavat jäädä melko yksin. Itsekin törmäsin joskus ongelmiin, jotka oli vain käytävä läpi, ja ajan kanssa ne sitten helpottivat. Selviytymisessä olisi auttanut jonkinlainen tukiverkosto.”

Kansalliskirjastolaisista Tuulalla on Ollin tavoin paljon hyvää sanottavaa. Kirjastotyössä he eivät myöskään ole huomanneet sukupuolella olevan juurikaan merkitystä, mikä tekee työyhteisöstä tasa-arvoisen.

”Kansalliskirjastolaisissa on monia sympaattisia persoonalluuksia ja heillä on erilaista asiantuntemusta ja monenlaisia taitoja”, Tuula sanoo.

Kaapparisotaa ja viinikauppaa 1500-luvun alusta

Paul Scheelin arkisto digitoitu

TEKSTI JA KUVAT: JAAKKO TAHKOKALLIO

Kansalliskirjasto on digitoinut ainoan Suomen keskiajalta säilyneen henkilökohtaisen arkiston ja asettanut sen avoimesti käyttöön verkossa. Kyseessä on Turun tuomiorovasti Paul Scheelin (n. 1465–1526) kirje- ja asiakirjakokoelma (Kansalliskirjasto, MS A.I.47). Hansakaupan tutkija Ilkka Leskelä teki pro gradu -työnsä Scheelin arkistosta vuonna 2007. Tapasin Leskelän kirjeiden äärellä. Hän valottaa seuraavassa kokoelmaa ja sen sisältöä.

Kuka oli Paul Scheel?

Paul, tai suomalaisittain Paavali Scheel oli kotoisin Haikosta. Hän opiskeli Greifswaldin ja Pariisin yliopistoissa. Turun tuomiokapituli – siis tuomiokirkko – rahoitti hänen opintonsa. Tästä voi päätellä, ettei hän ollut erityisen varakkaasta perheestä, vaikka kuuluikin maalliseen rälssiin, sen aikaisen Suomen yläluokkaan. Heti opintojensa jälkeen vuonna 1490 Scheel sai kaniikin viran Turun tuomiokirkosta. Hän toimi piispan sihteerinä ja vuodesta 1502 arkkidiakonina. Vuodesta 1513 alkaen hän hoiti tuomiorovastin tehtäviä, mutta sai virallisen nimityksen paavilta vasta vuonna 1515 pitkän ja kalliin prosessin jälkeen. Scheel kuoli vuonna 1516.

Liittykö kokoelma Scheelin kirkolliseen viranhoitoon?

Vain osittain. Kokoelmassa on kyllä dokumentteja hänen virkanimityksiinsä liittyen. Scheel oli esimerkiksi menettänyt toisen peukalonsa touhutessaan tuliaseiden tai räjähteiden kanssa. Koska pappisviran hoitajan piti olla kanonisen lain mukaan kehoitetaan virheetön, hänen vihkimykselleen tarvittiin erityislupa paavin kuuriasta. Mutta kokoelman pääosa, noin 70 kirjettä, on Scheelin kauppakirjeenvaihtoa: kirjeitä Danzigista, Tallinnasta ja Ruotsista. Suurin osa saapuneista

kirjeistä on keskialasaksan kielellä. Scheel itse taas kirjoitti mieluiten latinaksi tai ruotsiksi.

Kävikö Scheel kauppaa omaan laskuunsa vai hoitiko hän asioita tuomiokirkon puolesta?

Ilmeisesti molempia. Dokumentteista ei usein voi päätellä kummasta oli kyse. Suuri hanke, jota hän varmasti järjesteli kirkon puolesta, oli tuomiokirkon kattaminen kuparilevyillä. Se oli pohjoismaisessa mittakaavassa harvinainen projekti, jolle tukholmalaiset kauppiat antoivat lainarahoituksen, mutta jota ei koskaan saatu valmiiksi.

Mittakaavaltaan Scheelin käymä kauppa rinnastuu Turun rikkaiden porvareiden toimintaan. Scheel myi voita – joskus harvoin turkiksia – ja osti viiniä, suolaa ja ylellisyystuotteita. Yhden purjehduskauden aikana tavaroita kulki tyypillisesti parilla kolmella laivalla.

Eräs tutkija päätteli tuoduista viinimääristä Scheelin olleen alkoholisti, mutta tälle tulkinnalle ei ole asiallisia perusteita. Yhtä hyvin on mahdollista, että kyse oli ehtoollisviineistä. Täytyy myös muistaa, että

Tutkija Ilkka Leskelä Scheelin kirjeiden ääressä.

24.8.1511 Danzigissa päivätty kirje kertoo Lyypekin laivaston ja tanskalaisien välisistä taisteluista Itämerellä (Kansalliskirjasto, MS A.I.47, FMU 5544).

Scheel toimi aivan Turun hiippakunnan hallinnon ytimessä. Piispa vietti paljon aikaa Kuusiston linnassa ja matkoilla. Scheel hoiti Turussa hallinnollisia asioita ja otti oletettavasti vastaan paljon vieraita. Lähteistä näkee, että hän oli laajalti verkostoitunut ja ilmeisesti pidetty ja luotettu henkilö. Arvon mukainen edustaminen edellytti laatukankaisiin pukeutumista ja hienojen juomien tarjoamista.

Kenties kiinnostavin yksittäinen tavara on Danzigista lähetetty ”apteekki”. Sen tarkkaa sisältöä voi vain arvailla. Scheel kärsi viimeisinä elinvuosinaan rintakivuista ja joissain kirjeissä mainitaan myös yksittäisiä lääkkeitä.

1500-luvun alussa Kalmarin unioni natsi liittokistaan ja Itämeren piirissä käytiin lähes jatkuvaa sota. Näkykö levoton aika kokoelmassa?

Kyllä, ja sota vaikutti kenties myös kokoelman muodostumiseen. Scheelin jatkuva kauppakirjeenvaihto säilyy vuodesta 1509 alkaen. Arvelen, että varhaisemmat kirjeet ovat kenties tuhoutuneet tanskalaiden ryöstäessä Turun tuona vuonna. Selvää on, että kauppaa on käyty aiemminkin. Scheel oli vuonna 1509 ollut virassa jo 15 vuotta.

Lisäksi eräät kirjeet antavat harvinaisia tietoja laivastojen liikkeistä ja jopa sotatapahtumista. Itämerellä käyty kaapparisota häiritsi kaupankäyntiä pahan kerran, joten sitä koskeva informaatio oli arvokasta. Olojen rauhoittuminen vuonna 1512 näkyy siten, että kirjeenvaihto Lyypekkiin alkaa. Sinne oli taas turvallista purjehtia.

Scheelin dokumentit kertovat tietysti kaupasta ja sen verkostoista. Mistä muusta niistä voi löytää tietoa?

Scheelin keskeisen aseman vuoksi kirjeet avaavat ainutlaatuisen näköalan myöhäiskeskiajan Turkuun, Ruotsin valtakuntaan ja Itämeren piiriin. Scheel osallistui valtiotason diplomatiaan. Vuonna 1504 hän hallinoi Turun linnaa yhdessä kaupungin pormestarin ja erään raatimiehen kanssa, kun kuninkaallinen käskynhaltija puuttui. Vuosina 1509–1510 hän taas matkusti Venäjälle ruotsalaisen lähetystön jäsenenä neuvottelemaan rauhasta.

Toinen teema on koulutus. Ulkomailla yliopistoissa opiskelleet suomalaiset raportoivat Scheelille tekemisistään kirjeitse ja juoruilivat opiskelutovereistaan. Näiden kirjeiden pääsisältö on kuitenkin yleensä ”kiitos voista, lähetätkö lisää, täällä sitä rahaa kuluu!”.

”Kiitos voista, lähetätkö lisää, täällä sitä rahaa kuluu!”

Myös Scheelillä oli oppipoikia. Eräs danzigilainen porvari lähetti poikansa Scheelin luo, ja toivoi hänen oppivan Turussa myös suomea, jos Scheel arvelisi sen hyödylliseksi. Tämä on yksi ensimmäisiä mainintoja suomesta omana kielenään. Vaikea sanoa, miten paljon poika oppi. Myöhemmässä kirjeessään isä nimittelee poikaansa ”ryyppysiäksi”. Hän on kuullut, että tämä juo Turussa vahvaa olutta ja on joutunut rappiolle.

Lukuisat kirjeet koskevat Tallinnasta Turkuun karannutta poikaa, joka oli mahdollisesti edellisen Turun piispan äpärä. Pojalla oli tallinalainen isäpuoli, jonka koulutettavaksi hänet on lähetetty. Hän oli saanut Turusta mukaansa suuren perinnön, joka oli mennyt isäpuolen hallintaan. Tämä oli kauppias ja sijoitti sen liiketoimiinsa, mutta kun poika karkasi Turkuun, perintö haluttiin takaisin pojan elättämiseksi siellä. Isäpuoli valittaa kirjeissään, että ”häneltä on varastettu tavaraa ja rahaa, mutta ei sentään ennen ihmisiä” ja syyttää Scheeliä pojan kaappauksen järjestämisestä.

Scheel vastasi rauhallisesti. Hän kirjoittaa olleensa koko talven Venäjällä neuvottelemassa rauhasta ja sellittää, ettei siksi ole ollut hoitamassa asioita Turussa. Scheel toteaa myös, että ”poika ei ole ollut syöttämässä hevosille heiniä, hän on ollut koulussa” ja sanoo filosofisesti, että ”Jumala ei ole luonut ihmistä niin viisaaksi kuin hänen pitäisi olla”. Scheel puhuu pojasta, mutta tekstistä saa vaikutelman, että hän tarkoittaa

ytää yhtä lailla isäpuolta. Kirjeistä syntyy vaikutelma älykkästä ja sovittelevasta ihmisestä. Myöhemmin sama poika kääntyi Scheelin puoleen muissa asioissa, ja kirjoitti tämän olleen itselleen aina hyvää, ”kuin lihallinen isä”.

Mitä kirjeiden parissa voisi vielä tutkia?

Olen itse lähestynyt niitä kaupan lähteinä, mutta ne kertovat paljon myös kommunikaation historiasta. Kauppatuttavuus oli selvästi arvokas väline luotettavan informaation hankkimisessa. Kirjeenvaihdon kautta kulki paljon tietoa, joka saattoi olla kuumaa kamaa myös hiippakunnan ja valtakunnan politiikassa.

Aineistoa voisi lähestyä myös käsialojen ja dokumenttikulttuurin tutkimuksen kautta. Kokoelman vesileimoja, jotka kertovat paperin liikkeistä, ei myöskään ole tutkittu. Lisäksi se on ainutlaatuinen keskialasaksan aineisto. Keski-alasaksan osaamista ylipäättään tarvittaisiin Suomessa juuri 1400- ja 1500-lukujen tutkimuksessa.

Scheelin kokoelma on arvokas myös kauppaverkoston muiden jäsenten tutkimuksen kannalta. Monet heistä olivat vaikutusvaltaisia hahmoja, kuten raatimiehiä ja jopa pormestareita omissa kaupungeissaan. Scheelin arkisto tuo uuden näkökulman heidän elämäänsä.

Scheelin elämästä ja ajasta ei ole myöskään kirjoitettu kertovaa esitystä. Kirjeiden kautta avautuu näkymä 1500-luvun alun Turkuun ja Itämeren piiriin, ja niiden pohjalta voisi kirjoittaa kiinnostavan yleistaajuistavan teoksen.

Kirjoittaja on tietoasiantuntija Kansalliskirjastossa.

Tutustu Scheelin kokoelmaan osoitteessa <http://www.doria.fi/handle/10024/124101>

Torsten Carlander-Reuterfeltin arkisto Kansalliskirjastolle

Kansalliskirjasto vastaanotti 14. marraskuuta lahjoituksena Torsten ”Totti” Carlander-Reuterfeltin (1902–2003) arkiston. Kamarineuvos ja insinööri Torsten Carlander muistetaan monipuolisena kulttuuripersonana, joka toimi Kellokosken Tehtaan toimitusjohtajana aina vuoteen 1963. Carlander kuvasi paljon filmimateriaalia aina 1920-luvulta lähtien mm. ulkomaanmatkoilta ja Kellokosken tehtaan toiminnasta.

Laajasta harrastusvalikoimasta Torsten Carlanderille tärkein oli

musiikki. Hän soitti pianoa, selloa ja viulua ja sävelsi noin 40 sävellystä. Hän perusti vuonna 1946 Suomen kamarimusiikkiseuran, jonka kunniajäseneksi kutsuttiin Jean Sibelius. Carlander oli Sibeliuksen ystävä ja toimitti hänelle hunajaa vieraillessaan Ainolassa.

Kansalliskirjaston vastaanottama lahjoitus sisältää monipuolisesti aineistoa Carlanderin elämän varrelta. Kokoelmassa on päiväkirjoja, kirjeenvaihtoa, matkakirjoja, musiikkikirjallisuutta, äänitteitä

sekä merkittävä klassisen musiikin nuottikokoelma.

Kokoelma sisältää myös Torsten Carlanderin omien sävellysten alkuperäisversiot sekä äänitteitä Carlanderin ja säveltäjäystävien kotimusiikki-illoista.

Arkisto on hyvin laaja ja se tullaan saattamaan asiakaskäyttöön tulevina vuosina.

Tarja Lehtinen
Kirjastonhoitaja
Kansalliskirjasto

SISKO VUORIKARI

Torsten Carlander-Reuterfeltin arkiston lahjoitustilaisuudessa 14. marraskuuta Kai Ekholm, Suomen Kamarimusiikkiseuran edustajat Erkki Koponen ja Klaus Ryttsölä, Gunilla Carlander ja Lauri Tarasti.

Rouva Jenni Haukion mielestä digitoitua aineistoa tulisi esittää siten, että niihin on helppo tarttua. "Kuvallisuus on tärkeä houkutin."

Rouva Jenni Haukio: ”Kulttuuriperintö kuuluu kaikille”

Tasavallan presidentti Sauli Niinistö ja hänen puolisonsa, rouva Jenni Haukio, suojelevat Kansalliskirjaston Vuosisatamme verkkoon! -keräyskampanjaa, jolla turvataan monien kansakunnan historiaan kuuluvien dokumenttien saatavuus digitaalisessa muodossa. Rouva Haukio saapui kirjastoon 1.11.2016 keskustelemaan kulttuuriperinnön merkityksestä ja antamaan tukensa kampanjalle presidenttiparin puolesta.

TEKSTI: KIRSI AHO
KUVAT: VEIKKO SOMERPURO

”Asioiden arvo ei synny niiden kestosta tai määrästä, vaan siitä, kuinka ne yksittäisinä hetkinä, kokemuksina, kirjoituksina tai merkityksinä meitä koskettavat. Saima Harmajan elämä ja runotuotanto osoittavat, että koskaan elämässä ei ole väärä aika tarttua siihen, mikä meitä innoittaa ja inspiroi”, rouva Jenni Haukio sanoi puheessaan runoilija Saima Harmajan satavuotisnäyttelyn avajaisissa Kansalliskirjastossa 26. helmikuuta 2013.

Rouva Haukion asiantunteva puhe herätti kuulijoissa ihastusta tuolloin, samoin kuin keväällä 2016, kun hän 1. maaliskuuta avasi remontoitun Kansalliskirjaston yleisölle. Tällöin hän käynnisti myös *Vuosisatamme verkkoon!* -keräyskampanjan.

”Kun Kansalliskirjaston aineistot digitaalisina tulevat yhä helpommin saataville, on meillä entistäkin paremmat valmiudet löytää vastauksia kysymyksiimme Suomesta ja suomalaisuudesta”, rouva Haukio sanoo.

Vuosisatamme verkkoon! -kampanjalla kerätään varoja erilaisten julkaisujen digitointiin, jotka tuovat esiin suomalaisen yhteiskunnan ja hyvinvoinnin rakentamista sadan itsenäisyyden vuoden ajalta. Aineistossa on mukana kulttuurielämää ja historian käännekohtia: lehtiä, asiakirjoja, kaunokirjallisuutta, karttoja, nuotteja ja harvinaista kirjallisuutta. Digitoituidut julkaisut saadaan keräyksen avulla kaikkien kansalaisten käyttöön verkossa.

”Tämä on arvokkainta kulttuuriperintöä, koko suomalaisen elämänmuodon historiaa”, rouva Haukio sanoo. ”Se nivoutuu siihen, kuka minä olen, mistä tulen ja ketkä olivat meitä ennen.”

”Jotkut kokevat, että kulttuuriperinnön vaalimiseen kuuluu tietty oppineisuus ja tieteellisyys. Mutta turha jäykkyys kannattaa unohtaa. Kulttuuriperintöä voi lähestyä myös oman kokemuksen kautta: jokaista meistä kiinnostaa oma sukupuu.”

Jenni Haukiolle kirjallisuuden maailma avautui jo lapsena, kun hänelle luettiin kirjoja.

”Lukeminen on minulle kodin perintöä. Kävimme paljon Porin kaupunginkirjastossa ja opin lukemaan siellä”, rouva Haukio kertoo. ”On varmasti paljon lapsia, joille lukeminen on myötäsyttyistä, mutta on tärkeää,

että lapsi saa vanhemmiltaan ohjausta löytääkseen tiensä kirjojen pariin.”

Kansalliskirjaston arvokkuutta huokuva, historiallinen ympäristö on tehnyt Jenni Haukioon vaikutuksen. Kirjasto palveluineen on kuitenkin kaikille kansalaisille avoin.

”Suomessa on niin valtavan paljon hyvää, esimerkiksi juuri kirjastot ja lukemisen kulttuuri”, hän toteaa.

Kansalliskirjasto on Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlan kunniaksi mukana myös Yleisradion Kirjojen Suomi -hankkeessa. Siinä julkistetaan verkossa vapaasti luettavaksi sata suomalaista kirjaa, jotka kuvaavat eri näkökulmista itsenäisenä elettyä aikaa.

”Toivon, että jokainen suomalainen löytäisi oman tapansa juhlia Suomen satavuotisista itsenäisyyttä kaiken tämän valtavan upean kulttuuritarjonnan keskellä. Voisimme kukin omalla tavallamme miettiä suhdettamme kotimaahan ja historiaan”, rouva Haukio toivoo.

Hänellä itsellään on tekeillä antologia *Katso pohjoista taivasta* suomalaisesta runoudesta Otavalle ensi kevääksi. Kansalliskirjaston aineistoja hän ei tähän työhön ole tarvinnut, sillä hän on kerännyt kattavan valikoiman suomalaista runoutta omaan kokoelmaansa.

KANSALLISKIRJASTO JA SUOMI 100 VUOSISATAMME VERKOSSA

Kansalliskirjasto haluaa tarjota Suomen itsenäisyyden juhluvuoden kunniaksi kansalaisia kiinnostavan kulttuuriperinnön verkkokirjaston. Kirjaston rakennustyö, kokoelmien digitointi, on hidasta ja kallistakin; tarvitaan riittävän suuri määrä riittävän mielekkäitä kokonaisuuksia, jotta kulttuuriperinnön hyödyntäminen voi toden teolla alkaa. Tutkimustyö, opiskelu tai harrastus ja vaikka yksittäisen tiedon löytäminen vaatii muutakin kuin näytteitä erityyppisistä painanteista.

Verkkokirjaston kivijalkaa on luotu jo vuosia julkisen rahoituksen ja yksityisten lahjoitusten turvin. Uusi kampanjamme Vuosisatamme verkkoon! käynnistyi juhlallisesti vuoden 2016 alussa, kuten lehdesämme toisaalla kerrotaan. Hanketta suojelevat tasavallan presidentti puolisoineen. Tukijoiksi ovat jo tulleet Opetus- ja kulttuuriministeriö, Suomi-yhtiö, Viipurin Suomalainen Kirjallisuusseura, Marttaliitto ja Marthaförbundet, Sotavahinkosäätiö sekä tietysti Kansalliskirjaston uskolliset ystävät, uudet ja vanhat lahjoittajat sekä Kulttuuriperintöra-hastomme nimikkorahastojen haltijat.

Verkkokirjaston uutta kartuntaa ovat suomen- ja ruotsinkielinen kaunokirjallisuus, varhainen lastenkirjallisuus, kirjan, lukemisen ja kasvatuksen historiaasta kertova aineisto, Suomen kartat sekä vuosien 1917–1918 itsenäistymiseen ja sisällissotaan liittyvät painanteet. Toivomme kampanjallemme vielä uusia tukijoita, jotta mukaan saataisiin mm. tunnettujen säveltäjiemme tekijänoikeudesta vapaata nuottia aineistoa, tieteen- ja kulttuurihistorian aineistoja, marttojen viisaita kirjasia, henkilöhistorian lähteitä ja muita kiinnostavia kokonaisuuksia, jotka kuvaavat yhteiskuntamme ja hyvinvointimme rakentamista, suomalaista arkea ja juhlaa. Digitaaliset aineistot ovat myös tutkimuksen tärkeää lähdeaineistoa.

Kirjaston haasteena on vielä tehdä esitettävät aineistot ja niiden alkuperä käyttäjille ymmärrettäväksi, ryhmitellä ja järjestää tietoa sekä saada tiedonhaku houkuttelevan helpoksi. Tarvitaan paljon tekijöitä, ideoita ja osaamista, jotta saamme palvelun kukoistamaan.

Toivomme ystäviemme, asiakaskuntamme ja muun yleisömmme innostuvan omalta osaltaan mukaan näihin talkoisiin!

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/>

<https://oa.doria.fi/>

Lahjoita 10 euroa! Lähetä tekstiviesti KANSALLISKIRJASTO numeroon 16499 (POL-2014-11-778)

Kirjojen Suomi – kaikki lukemaan

Kansalliskirjasto on mukana Ylen laajassa Kirjojen Suomi -ohjelmassa, jossa Kansalliskirjaston osuus liittyy – luonnollisesti – verkkokirjastoon. Ohjelman punaisena lankana esitellään yksi kirja jokaiselta itsenäisyyden vuodelta. Kirjasto toimii yhteistyössä Kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö Sanaston kanssa, jotta mahdollisimman moni näistä kirjoista saataisiin luettavaksi verkkoon. Teosten oikeudenomistajille suoritetaan tästä asianmukaiset korvaukset. Verkkokirjaston suojausten ja välitysalustan tarjoaa Ellibs Oy itsenäisyyden juhluvuoden panoksenaan. Hanke on hyväksytty valtakunnalliseen Suomi 100 -ohjelmaan laajemman yhteistyön piiriin.

Näyttelyt vuonna 2017

Maailma on sana – suomalaisen aforismin vaiheet

Kansalliskirjaston Rotunda. Näyttely esittelee suomalaisen aforistiikan vaiheet 1700-luvulta nykypäivään. Suomessa on rikas sananlaskuperinne, ja aforismi on ollut maassamme elinvoimainen kirjallisuudenlaji. Lajin edustajia ovat muun muassa Juhani Siljo, Edith Södergran, V. A. Koskeniemi, Erkki Melartin, Maria Jotuni, Mirka Rekola, Paavo Haavikko, Erno Paasilinna, Helena Anhava ja Markku Envall.

Tiellä sananvapauten

Kansalliskirjaston Galleria. Tiellä sananvapauten on suomalaisen sananvapauden ja sensuurin muistikirja 1917–2017, joka avaa tien itsenäisen valtion sananvapaushistoriaan. Teoksen aikajanalla on yli 850 artikkelia, joita taustoittavat suomalainen sanomalehdistö, Kansalliskirjaston kokoelmat ja yli 30 haastateltua merkkihenkilöä. Näyttelyn johtavana teema on, miksi Suomesta tuli sananvapauden kärkimaa. Siinä tuodaan tutuistakin teoksista esille harvinaisuuksia ja yllätyksiä.

Kristiina Hildén, erityisasiantuntija, Kansalliskirjasto

Kirjahistoriaa ja kasvatusta helposti omalle tietokone-ruudulle

TEKSTI: TUIJA LAINE
KUVA: VEIKKO SOMERPURU

Professori Tuija Laine on mukana myös Kansalliskirjastossa parhaillaan esillä olevan Brummeriana-näyttelyn asiantuntijaryhmässä. Kuva on näyttelyavajaisista 3. marraskuuta 2016.

Kansalliskirjaston Kirjahistoria-hanke lähti käyntiin vuonna 2014, kun Liisa Santalan testamenttilahjoituksen varoja päätettiin suunnata kahteen Kansalliskirjaston kannalta keskeiseen aineiston digitointiin. Toinen oli suomalainen kaunokirjallisuus, jonka digitointihanketta johtaa professori Jyrki Nummi ja toinen oli Kirjahistoria-hanke, jonka yhteydessä päätettiin digitoida erityisesti kirjaston kokoelmiin kuuluvaa kirjahistoriaan, kasvatukseen ja vanhaan Fennicaan liittyvää

kirjallisuutta tutkimuksen tueksi. Jälkimmäisen hankkeen suunnittelussa ja aineiston valinnassa olen itse ollut mukana.

KIRJAHISTORIA-HANKKEEN AINEISTOSSA JO YLI 1 400 NIMIKETTÄ

Santalan lahjoituksen lisäksi digitointiin on saatu myöhemmin rahoitusta myös opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Tällä hetkellä Doriassa

on käytettävissä kirjahistoria-hankkeen aineistoa 1 422 nimekettä, mutta määrä kasvaa alkuvuodesta huomattavasti, kun nyt jo digitoituidut julkaisut saadaan avattua käyttöön.

Aineistoa on digitoitu ja tullaan digitoimaan 1600-luvulta 1900-luvulle, hieman eri ajoilta aineistotyypistä riippuen. Lähtökohdista on ollut digitoitua sellaisia julkaisuja, joiden avoimeen käyttöön asettamista tekijänoikeuslainsäädäntö ei estä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että 1900-luvun alun aineiston kohdalla aineiston digitointia on jouduttu rajaamaan tästä näkökulmasta käsin. On toivottavaa, että tekijänoikeuksiin liittyvien neuvottelujen ansiosta jatkossa voidaan digitoitua myös joitakin tekijänoikeudenalaisia julkaisuja kasvatuksen ja lastenkirjallisuuden alalta.

DIGITOINNIN KOHTEET

Kansalliskirjastolla on maamme vanhimpina tieteellisenä kirjastona kokoelmissaan paitsi valtaosa säilyneestä maamme vanhimman kirjallisuuden nimekkeistä myös vanhin kirjahistoriaan liittyvä kirjallisuus. Se koostuu kirjastoluetteloista, kirjapainojen painamien kirjojen luetteloista, kustannusluetteloista, kirjapainoissa käytettyjen kirjainten ja vinjettien luetteloista sekä suuresta määrästä kirjahuutokauppaluetteloja 1700-luvulta alkaen pitkälle 1900-luvulle asti. Kirjahistorian kannalta keskeisiä ovat myös digitoinnin kohteeksi valitut 1700-luvun laajat kirjekokoelmat, muun muassa Henrik Gabriel Porthanin, Carl Fredrik Mennanderin ja Pehr Kalmin kirjeet. Niihin sisältyy paitsi kulttuurihistorian ja kirkkohistorian kannalta tärkeitä tietoja, myös runsaasti tietoa muun muassa kirjojen julkaisemisesta, hankkimisesta ja lukemisesta. Kirjekokoelmien digitointi liittyy eurooppalaisen oppineiston kirjeiden digitaalihakkeeseen (Network on Republic of letters 1550–1750). Kirjahistoriallisen aineiston digitoinnissa on keskitytty toistaiseksi 1600–1800-luvuilla julkaistuihin painanteisiin.

Toiseksi digitointikohteeksi hankkeessa on valittu erilainen kasvatukseen liittyvä kirjallisuus. Pohjan muodostavat Ruotsin ajan kokoelman kasvatukseen signumilla löytyvät julkaisut, joista joitakin, esimerkiksi J. A. Comeniuksen

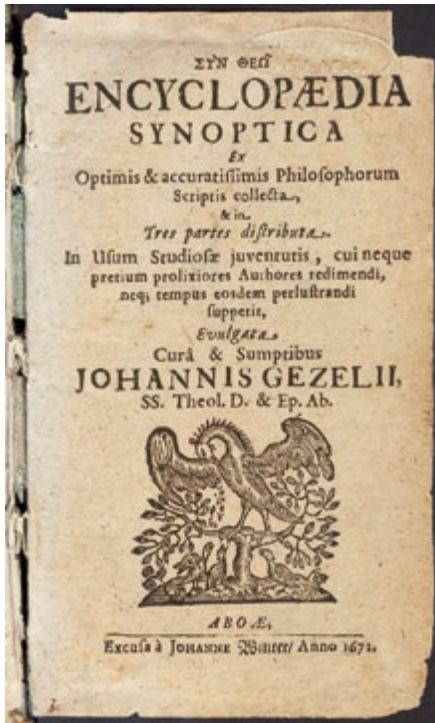
Orbis pictus, oli digitoitu jo aiemmin. Kasvatuksen piiriin on laskettava myös kokoelman vanhat aapiset ja katekismukset, joista on digitoitu kustakin yksi painos (ei välttämättä varhaisin). Myös myöhemmistä, 1800-luvun ja 1900-luvun aapisista on digitoitu kustakin yksi painos. Kasvatuksen alalla on julkaistu 1800–1900-luvuilla runsaasti traktaatteja ja pikkukirjasia, mistä syystä niiden digitointi lisää selvästi julkaisujen näkyvyyttä ja sen myötä myös käyttöä. Tällaista aineistoa ovat esimerkiksi erilaiset pyhäkouluihin liittyvät ohjeistukset ja kertomukset sekä lapsia varten kasvatuksellisista näkökulmista käsin laaditut esimerkkikertomuksia sisältävät traktaatit, joita julkaisivat muun muassa Lähetysseura ja uskonnolliset herätysliikkeet.

Arvokasvatuksen kannalta kiinnostavia ovat niin ikään Neuvosto-Karjala-kokoelmaan liittyvät aapiset, oppikirjat ja lastenkirjallisuus. Tämä aineisto on kuitenkin ajallisesti suhteellisen myöhäistä, joten tekijänoikeudet estivät monien teosten digitoinnin avoimeen käyttöön. Oppikirja-aineistosta digitaalisina päästään pian lukemaan myös suomen kielen kielioppeja sekä raamatunhistorioita.

Kolmantena, mutta ei suinkaan merkityksellömänä digitointikohteena on ollut Kansalliskirjaston Ruotsin ajan kokoelma. Kokoelman laajuuden vuoksi sitä on pystytty digitoimaan toistaiseksi vain valikoiden. Aiemmin tässä artikkelissa mainittujen lisäksi käytettävissä ovat jo nyt vuoden 1694 kirkkokäsikirja, Turun tuomiokapitulin kiertokirjeet, joiden joukkoon kuuluvat muun muassa piispa Johannes Gezelius vanhemman kansanopetusta ja koulu-uudistusta varten kirjoittamat ohjetekstit sekä muuta Gezelius vanhemman tuotantoa. Tulossa on vielä ainakin hartauskirjallisuutta. Kansalliskirjaston aiempien hankkeiden yhteydessä on lisäksi digitoitu varhaisinta suomalaista kirjallisuutta, muun muassa Agricolan tuotantoa, sekä Ilkka Paateron rahoittamana Turun akatemian väitöskirjojen kokoelma.

DIGITOINNIN HYÖDYT KIRJAHISTORIA-HANKKEESSA

Monet nyt digitoituidut julkaisut ovat sivumäärittään suppeita ja jääneet tätä ennen koko-

naan luettelomatta. Tällaista aineistoa ovat erityisesti lapsia varten julkaistut uskonnolliset traktaatit sekä kirjahuutokauppa- ja kirjastoluettelot. Luetteloinnin puuttuessa tutkijoiden on ollut vaikea tietää aineiston olemassaolosta eivätkä he ole siksi osanneet pyytää sitä käyttöönsä. Nyt tilanne on tältä osin monin tavoin parantunut. Julkaisuja ei ole vain nostettu näkyviksi, vaan niitä pääsee suoraan myös tutkimaan digitaalisina.

Pienikokoista aineistoa on käyttäjän kannalta kiitollista käyttää digitaalisessa muodossa. Pienellä kirjaimella painettua tekstiä on mahdollista näytöllä suurentaa. Suppeita kirjasia on helpompaa ja nopeampaa lukea tietokoneen ruudulta kuin laajoja teoksia ja niiden sisällön pystyy hahmottamaan paremmin. Luettelomutoisten aineistojen lukeminen digitaalisessa muodossa säästää aikaa, kun hankalasti kirjastosta tilattavissa olevat luettelot pystyy lukemaan koneeltaan vaikka kotoa käsin. Kirjahuutokauppaluetteiloissa, kirjapainojen ja kustantajien luetteiloissa sekä kirjastoluetteiloissa on usein jonkin verran ulkomaista kirjallisuutta, mikä tekee niistä kiinnostavia myös Suomen rajojen

ulkopuolella, ja ne täydentävät ja monipuolistavat tällä tavoin kirjahistoriasta netin kautta saatavilla olevaa aineistoa maailmanlaajuisesti.

HANKKEEN MERKITYS LAAJEMMASTA KIRJAHISTORIAN PERSPEKTIIVISTÄ

Kirjahistoria-hanke ei merkitse ainoastaan valikoidun aineiston digitointia tutkijoiden ja suuren yleisön käyttöön, vaan sen yhteyteen on suunniteltu laajemmin kirjahistoriaa esittelevää aineistoa. Hankkeen yhteydessä digitoidut julkaisut tullaan ryhmittelemään siten, että niiden selailminen ja löytäminen on nykyistä helpompaa. Osasta digitoiduista kirjoista laaditaan myös lyhyitä esittelytekstejä hankkeen sivuille. Näitä on jo nyt tehty muutamia opiskelijavoimin kirjahistorian digitaalisiin aineistoihin liittyvän luentokurssin yhteydessä syksyllä 2016, ja myöhemmin valikoima laajenee. Esittelytekstit saatetaan Dorian sivustolle siinä vaiheessa, kun siellä oleva aineisto ryhmitellään.

Kirjahistoriasta on tulossa Kansalliskirjaston sivuille myös epubina julkaistava opetusaineisto, jossa tarkastellaan kirjahistorian olemusta sekä sen tutkimiseen liittyviä metodisia kysymyksiä. Julkaisua käytetään oppimateriaalina kirjahistoriaa käsittelevässä aineopintojaksossa teologisessa tiedekunnassa, mutta avoimena julkaisuna se on kaikkien muidenkin kirjahistoriasta kiinnostuneiden vapaassa käytössä.

Näiden lisäksi hankkeessa digitoitujen kasvatuksellisten julkaisujen ja lastenkirjojen pohjalta on tarkoitus tehdä verkkonäyttely, jossa aineistoa lähestytään erityisesti lasten arvokasvatuksen näkökulmasta.

Valmistuttuaan Kirjahistoria-hanke tarjoaa laajan aineiston ja monipuolisia näkökulmia Suomen varhaiseen kirjahistoriaan, kasvatukseen ja vanhimpaan kirjallisuuteen ja täydentää omalta osaltaan Kansalliskirjaston laajempaa kulttuuriperintöhanketta.

Kirjoittaja on kirjahistorian professori Helsingin yliopistossa.

Teetä ja tasa-arvoa

Suomen vanhimman naisjärjestön historiaan kuuluu paljon muutakin kuin villasukkia ja pullapeltejä. Marthaförbundet ja Marttaliitto ovat aina olleet vahvasti mukana suomalaisen yhteiskunnan kehittämisessä, ja ovat yhä.

TEKSTI JA KUVAT: **SUVI KINGSLEY**

Frida Nylund, Suomen Marthaförbundetin toiminnanjohtaja, selailee järjestönsä melkein sata vuotta sitten julkaisemaa, puutarhasuunnittelija Elisabeth Kochin kirjaa *Hemträdgården* (1919).

”Marttojen perusidea on se, että puutarhanhoidon, neulomisen ja leipomisen lomassa me ajamme naisten ja perheiden asiaa, koulutamme ja tuemme heitä”, Nylund kertoo. Hän on tullut tutustumaan Kansalliskirjaston kokoelmista löytyviin kulttuurihistoriallisesti arvokkaisiin Martta-aineistoihin. Ne kertovat tarinaa vuonna 1899 perustetun järjestön roolista yhteiskunnan tasa-arvon ja hyvinvoinnin puolestapuhujana.

Moni muistaa Martat ja Marthat kodinhoitovinkeistä sekä *Hemträdgårdenin* kaltaisista hyötynuutarha- ja kanankasvatusoppaista. Ne olivat osa järjestön tärkeää yhteiskunnallista missiota. ”Martat opettivat kanankasvatusta, jotta naiset voisivat myydä niitä ja ansaita omaa rahaa”, Nylund selittää. ”He näkivät äärimmäisen tärkeänä sen, että naisten tuli olla mukana rakentamassa itsenäistä suomalaista yhteiskuntaa. Ajateltiin, että jos naiset pärjäisivät ilman miehiä, yhteiskunta ei kaatuisi, vaikka syttyisikin sota.”

Oman rahan ohella lukutaidolla oli olennainen rooli naisten aseman parantamisessa. Järjestön alkuaikoina myös naisten aviomie-

het osallistuvat Marthojen kokouksiin niin sanottuina puhemiehinä. ”Naiset istuivat rivissä huoneen takaosassa, essujensa narunpää suussa muistuttamassa, että puhua ei saanut”, Nylund kertoo. Jossain vaiheessa naiset saivat kokoontua ilman miehiään ja silloin essujen sisään piilotettiin aapiset. ”Kun miehet astuivat sisään saliin, naiset nappasivat kutimet käsiinsä ja ryhtyivät kutomaan. Naisten jäätyä taas keskenään he vaihtoivat kutimet heti aapisiin!”

Esillä olevista aineistoista – puutarhaoppaista, juhlapuheista ja reseptiohjeista – näkee kuinka Marthat ovat olleet läsnä arjen asioissa, auttamassa ja vaikuttamassa, ja kuinka ajankohtaisia vuosikymmenten takaiset teemat yhä ovat. Nylund poimii käteensä ”Bakning i kristid” -esitteen ja sanoo, että he ovat pohtineet samantyyppisen julkaisun tekemistä nyt. ”Mitä jos sähköt menevät poikki moneksi päiväksi kerrallaan eikä pääse kauppaan, eikä mikään toimi? Miten me selviääsimme? Olemme vakavasti keskustelleet, että tällaisesta julkaisusta voisi olla taas hyötyä.”

Kotitalous- ja käden taidot ovatkin nousussa. Jo muutaman viime vuoden ajan kiinnostus järjestöä kohtaan on kasvanut huomattavasti. Eniten jäseniä saadaan kaupungeista. ”Itse tekeminen jäi vähemmälle 1980- ja 90-luvuilla, kun naiset tekivät uraa ja kulutusyhteiskunta oli voimakkaimmillaan. Monilla heistä oli marttaäidit. Novitan toimitusjohtaja ja marttalainen Daniela Yrjö-Koskinen onkin joskus sanonut ”mormor gjorde, mamma glömde och jag vill”, Nylund kertoo. Marthojen jäsenmäärän kasvu on nopeinta 20–35-vuotiaiden joukossa ja heissä on edustettuina kaksi ääripäätä. ”Toisaalta ovat ne, jotka kasvattavat, leipovat ja tekevät kaiken itse ja sitten taas ne, jotka eivät osaa edes kuoria porkkanaa”, Nylund pohtii. Arjen apua tarvitaan, aivan kuten sata vuotta sitten.

Tämän päivän Suomessa tarvitaan taas yhteisöllisyyttä ja yhteen hiileen puhaltamista. Marthat tekevätkin paljon työtä maahanmuuttajien kanssa. ”Kutsumme vastaanottokeskuksista naisia laittamaan ruokaa tiloihimme. Siinä ei tarvitse yhteistä kieltä, kun jauhot lentelevät ja kattilat porisevat. On yhdessä tekemisen ilo ja kaikki oppivat toisiltaan jotakin”, Nylund nauraa.

Ruoka ja yhdessäolo ovat myös keskeisinä teemoina Marthojen tapahtumissa ja kampanjoissa Suomen itsenäisyyden juhluvuonna. ”Yli puolet suomalaisista perheistä ei syö yhdessä. Ensi vuonna olemme mukana Elo-säätiön hankkeessa Syödään yhdessä, joka kannustaa perheitä viettämään yhteistä aikaa edes sen yhden aterian verran.”

Osana Suomi 100 -ohjelmaa Marthat haluavat tuoda esiin historiaansa ennen itsenäisyyttä, vuosilta 1899–1917. ”Isoäitini oli vahvasti mukana Marthoissa ja isoisälläni oli tapana sanoa, että kunpa vain kaikki tietäisivätkin miten paljon Marthat ja Martat tekivät itsenäisen Suomen hyväksi”, Nylund muistelee.

Nyt Marthaförbundetilla on hyvä tilaisuus kertoa kaikille, kuinka he yksi aapinen ja kana kerrallaan autoivat rakentamaan perustaa menestyvälle, itsenäiselle Suomelle.

MARTTOJEN JA KANSALLISKIRJASTON YHTEISTYÖ

Martoilla ja Kansalliskirjastolla on sopimus yhteistyöstä historiallisen Martta-aineiston digitoinnissa osana Vuosisatamme verkkoon -kampanjaa. Tähän asti on digitoitu Husmodern- ja Emäntä -lehdet vuoteen 1944. Niistä vuoteen 1910 vuosikerrat ovat saatavilla verkossa.

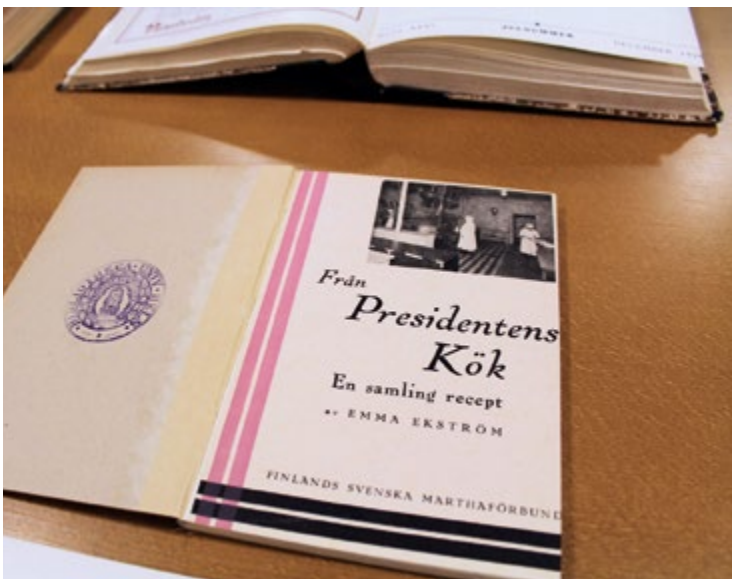
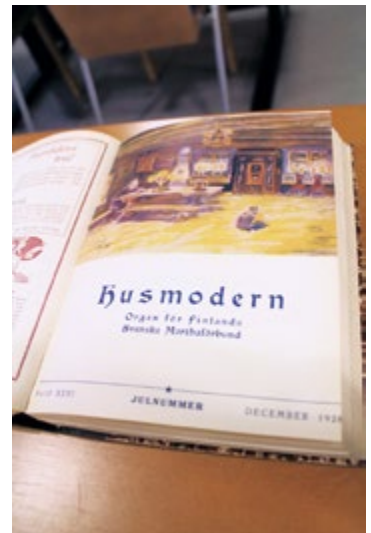
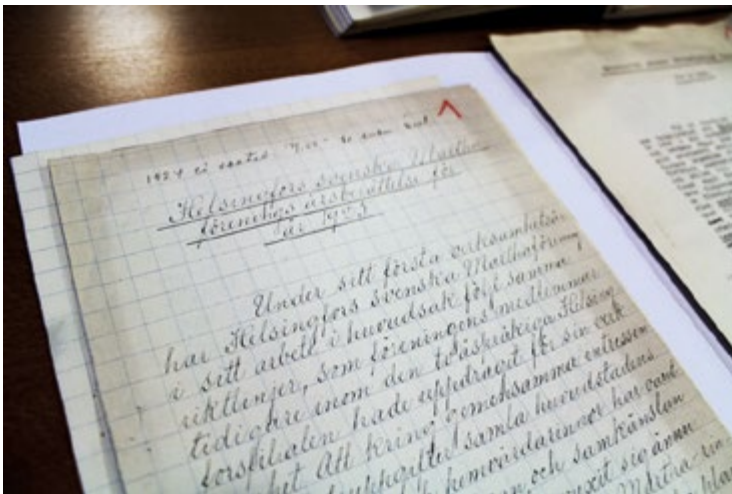
Marttajärjestöt ovat perustaneet Kansalliskirjaston kulttuuriperintörahas-ton yhteyteen Martat – Martha -rahaston, ruotsiksi Fonden Martat – Martha, johon voi tehdä lahjoituksia marthojen kulttuuriperinnön digitoimiseksi.

Kampanjalle voi lahjoittaa osoitteessa <http://www.marttaperinne.fi/vuosisatamme-verkkoon-kampanja/>

MARTHAFÖRBUNDET

Suomenkieliset ja ruotsinkieliset Martat eriytyivät omiksi järjestöikseen vuonna 1924. Marthaförbundetilla on hieman alle 9500 jäsentä ja se on Suomen suurin ruotsinkielinen naisjärjestö.

Lue lisää: www.martha.fi

Martta-aineistos-
sa keskitytään
arjen asioihin.

Anu Karessuon rahasto täyttää 10 vuotta

TEKSTI: KIRSI AHO
KUVAT: SUVI KINGSLEY

Sibeliuksen Vapautettu kuningatar -kantaatin mieskuorosovituksen alkuperäisaineisto saapui Kansalliskirjastoon huolellisesti pakattuna 30.8.2016. Anu Karessuon kanssa pakettia avaamassa ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm ja tutkija Timo Virtanen.

Kun Anu Karessuo täytti 50 vuotta, hän halusi järjestää kunnan juhlat. Lahjoja hän ei halunnut itselleen, vaan päätti ehdottaa vierailleen yhteistä lahjoituskohdetta. Koska Karessuo on kuvataiteen, musiikin ja lukemisen suuri ystävä, kulttuurin tukeminen tuntui hänestä luontevalta. Kansalliskirjaston *Pelasta kirja* -kampanjan uutisointi herätti tuolloin Karessuon huomion.

Samoihin aikoihin Karessuo järkyttyi luksiensa lehdestä, miten Sibeliuksen alkuperäiskäsikirjoitus sävelrunoon *Öinen ratsastus ja auringonnousu* oli myyty Lontoon Sotheby's-huutokaupassa jollekin keräilijälle. Hän tutki nettisivuja ja otti yhteyttä Kansalliskirjastoon. Inkeri Salonharju ehdotti muitta mutkitta, että Karessuo perustaisi kirjastoon oman rahaston, jonka tuottojen käyttökohde olisi musiikkikäsikirjoitusten hankkiminen.

Näin syntyi Anu Karessuon rahasto. Rahaston avulla on saatu ostettua kirjastolle ainutlaatuisia alkuperäiskäsikirjoituksia, kirjeitä ja dokumentteja. Timo Virtanen, Kansalliskirjaston Sibelius-työryhmän tutkija, on äärettömän kiitollinen tutkimusryhmänsä käyttöön tulleesta materiaalista.

”Tutkijan käytössä nimenomaan sävellysten alkuperäiskäsikirjoituksilla on mittaamaton arvo, koska ne sisältävät valtavasti tietoa itse sävellystyöstä ja säveltäjän viimeistelemästä nuottitekstistä. Sibelius jätti toisinaan musiikkikustantamoon käsikirjoituksensa, koska hänelle valmis painettu tuote oli tärkeämpi. Eräät kustantamot ovat kaupitelleet näitä käsikirjoituksia kovalla rahalla, ehkä siksi, että alalla on tiukkaa. Huutokaupoissa on keräilijöitä, jotka nauttivat saadessaan haltuunsa jotain uniikkia, mutta tutkijayhteisön kannalta se on sääli”, Virtanen kertoo.

Säveltäjän oma kädenjälki on vastaus moneen musiikilliseen kysymykseen. Sibeliuksen kohdalla alkuperäiskäsikirjoitusten merkitystä ei Virtasen mielestä voi korostaa liikaa.

”Alkuperäiskäsikirjoituksiin on aina talentunut jotakin sellaista, mitä painettuihin nuotteihin ei voida siirtää. Säveltäjän tarkoitama tekstiasu näyttäytyy puhtaimmillaan nimenomaan käsikirjoituksessa, vaikka hänen käsialansa voi toki olla paikoin epäselvääkin.”

Lähetysten tulo Lontoosta kesti pitkään, mutta täytti odotukset.

Sibeliuksen teokset myös muokkautuivat jatkuvasti: esimerkiksi viidennen sinfonian kohdalla vasta kolmas versio tyydytti säveltäjää. Sävellystyön etenemistä on kiehtovaa seurata luonnoksista ja muista käsikirjoituksista.

”Niistä näkee miten lopputulos syntyi usein yrityksen ja erehdyksen kautta, ja miten säveltäminen eteni tilkkutäkkimäisen yhdistelemisen kautta kohti eheää kokonaisuutta”, Virtanen sanoo.

Myös Sibeliuksen ikääntyminen ja eletty elämä näkyvät hänen kädenjäljessään.

”1930-luvulta lähtien hän joutui luopumaan mustekynästä käsien vapinan vuoksi. Hän halusi kuitenkin kirjoittaa itse eikä antanut kenenkään auttaa sävellystyössä.”

ELÄMYSMATKA TAITEESEEN

Anu Karessuo kertoo, ettei ole katunut hetkeäkään rahaston perustamista. Se on tarjonut hänelle elämysmatkan taiteen syntysijoille mestarisäveltäjän työskentelyyn.

”En voinut kuvitella, miten antoisaa sävellyksen syntymisprosessin seuraaminen on. Musiikkitutkijoiden työtä voi hyvin verrata salapoliisityöhön”, Karessuo sanoo.

Filosofian maisteri Anu Karessuolla on luonnontieteilijän tausta ja hän on tehnyt uransa metsäteollisuudessa.

”1980-luvulla työskentelin pari vuotta teollisessa kirjastossa, mutta Kansalliskirjas-

tossa olin piipahtanut vain kerran tai pari kuppilassa. Nyt kirjastomaailma on avautunut minulle aivan uudella tavalla.”

Karessuo on mukana Kansalliskirjaston kulttuuriperintörahaston hoitokunnassa. Hän käy ahkerasti konserteissa ja taidenäyttelyissä sekä harrastaa kulttuurimatkailua.

Viimeksi häneen teki vaikutuksen Lontoon Freud-museo, jossa oli brittiläisen Mark Wallingerin taidenäyttely keskellä psykoanalyttikon esineistöä.

”Museon etniset patsaat, koriste-esineet ja taideteokset avasivat uuden näkökulman Freudin sisäiseen maailmaan.”

SIBELIUKSEN ELÄMÄNTYÖN TUTKIMUS JATKUU

Timo Virtasen ryhmä jatkaa Sibelius-edition

tekemistä vielä pitkään. Anu Karessuon rahaston tuella keväällä hankittu Sibeliuksen *Vapautettu kuningatar* -kantaatin mieskuorosoituksen ainoa olemassa oleva alkuperäisaineisto on ollut tutkimuksen kannalta käänteentekevä.

”Se ratkaisi useita kysymyksiä, toi käsiimme puuttuvan renkaan teoksen lähdekertaus”, Virtanen sanoo.

On myös tärkeää että Sibeliuksen ulkomailta löydetty aineisto päätyy Suomeen ja täkäläisille tutkijoille, koska juuri heillä on parhaat mahdollisuudet saada siitä kaikki mahdollinen irti.

”Koskaan ei voi tietää, mikä lähde tai tieto avaa myöhemmin uusia näkökulmia tutkimuksessa. Aineistossa on tutkijoille työtä kymmeniksi tai jopa sadoiksi vuosiksi eteenpäin.”

ALKUPERÄISKÄSIKIRJOITUKSET OVAT KORVAAMATONTA TUTKIMUSAINESTOJA

Sotheby’sin kuuluisa huutokauppakamari kuhisee väkeä Lontoossa. Jean Sibeliuksen *Vapautettu kuningatar* -sävellyksen mieskuorosoituksen kadonneeksikin luultu, ainoa olemassa oleva alkuperäisaineisto on päätynyt myyntiin muun käsikirjoitusaineiston ohessa. Potentiaaliset ostajat pääsevät katsomaan sitä ennakkoon, vartioidusti, mutta muistiinpanojen tekeminen ja kuvaaminen on ehdottomasti kielletty.

Kansalliskirjaston Sibelius-työryhmän tutkija Timo Virtanen on paikan päällä, tutkii aineiston huolellisesti ja arvioi sen. Ollaanko juuri tässä käsikirjoituksessa tutkimuksen kannalta käänteentekevien asioiden äärellä? Mitä Sibeliuksen merkinnät kertovat sävellystyöstä, mitä lisätietoa ne antavat hänen musiikkinsa tulkintaan?

Kun itse huutokauppa alkaa, Timo Virtanen joutuu kilpailemaan opporikkaiden keräilijöiden kanssa, joista on mukavaa hankkia uniikkia arvotavaraa ja kartuttaa

aineellista omaisuuttaan. Julkisin varoin ei tätä kilpailua ole mahdollista käydä. Onneksi tukena on Anu Karessuon rahasto.

Karessuo tukee rahastollaan juuri tällaisia ostoja. Hän haluaa, että rahaston tuotoilla käsikirjoituksia hankitaan nimenomaan tutkimuskäyttöön, jolloin niistä saadut tiedot voidaan välittää eteenpäin meille kaikille, jotka haluamme tietää enemmän Sibeliuksen musiikista.

Tutkimus luo tietoa ja avaa uusia ikkunoita menneisyyteen ja nykyisyyteen. Rahaston avulla Sibeliuksen alkuperäiskäsikirjoituksia on päätyttyä Suomeen eikä niitä enää myydä eteenpäin. Hintakilpailu on niiden osalta päättynyt, ja ne jatkavat aineetonta arvonnousuaan Kansalliskirjaston seinien sisäpuolella tutkijoiden ja muusikoiden käytössä.

Vapautettu kuningatar vastasi tutkijaryhmän odotuksiin. Se paljasti uutta tietoa Sibeliukselta. Mitä, sen voitte aikanaan lukea Sibelius-edition niteestä.

Viipuri on osa Suomen sivistyshistoriaa

Kansalliskirjasto digitoi Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran (VSKS) aineistoja Seuran lahjoituksen turvin. Haastattelussa Seuran puheenjohtaja Pentti Paavolainen.

KYSYMYKSET: SUVI KINGSLEY

Mitä kulttuuriperinnön digitointi merkitsee Seuralle?

Jäsenkuntamme näkee ilman muuta tärkeinä yleiset sivistyshistoriamme säilyttämiseen ja saatavuuteen liittyvät hankkeet. Viipuri on aina vaarassa unohtua Suomen kulttuurin yleiskuvassa.

Entä erityisesti Bibliotheca Wiburgensis-kokoelman aineistojen digitointi?

Digitoitu kokoelma tarkoittaa ensinnäkin pääsyä Seuran omaan historiaan. Seuran noin 100 vuoden aikana kertyneet kirjakoelmat tuhoutuivat toisessa maailmansodassa joitain yksittäiskirjoja lukuun ottamatta. VSKS:n kirjojen saatavuus, näkyminen ja olemassaolo ovat meille arvoja sinänsä.

Mitä kokoelma pitää sisällään?

Koska Seura itse on osa Viipurin sivistys- ja julkaisuhistoriaa, oli luonnollista aloittaa digitointihankkeet Seuran omista julkaisuista vuosilta 1847–1883. Niiden luettelo on mm. Seuran kotisivuilla (www.vsk.net).

VSKS:n omia julkaisuja ei kuitenkaan ole Seuran arkistossa Kansallisarkistossa, joten ainoa keino päästä niihin käsiksi oli Kansalliskirjaston Fennica-kokoelma. Osa kirjoista oli jo Kansalliskirjaston toimesta ehditty digitoida, tällainen oli mm. Näytelmiä-sarja, jossa syksyllä 1868 julkaistiin Aleksis Kiven Lea.

LEENA PAAVOLAINEN

Bibliotheca Wiburgensissa on oppikirjojen, runokokoelmien ja näytelmien lisäksi myös pari matkakirjaa, Matka Palestiinaan sekä ensimmäinen suomenkielinen versio Nordenskiöldin *Vegan matkasta*.

Tätä täydentämään otettiin kolmen Viipurissa toimineen kirjapainon, Cederwallerin, Alfthanin ja Zilliacuksen tekijänoikeuksista vapaata tuotantoa.

Kokoelmaa yhdistää näinollen julkaisu- ja painopaikka. Se sisältää kauno- ja tietokirjallisuuden ohella virallisia painatuksia, aseuksia eri kielillä sekä paljon muuta ensin saksan-, sitten ruotsinkielistä painotuotetta. Samojen kirjanpainajien kustantamat Viipurin varhaiset sanomalehdet ovat olleet jo kauan digitoituina saatavissa.

Jouduttiinko Bibliotheca Wiburgensis -kokoelmasta jättämään jotain pois?

Tarkoitus oli digitoida myös seuran omat vuodesta 1976 alkaen julkaistut Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran Toimitteet, mutta nykyisen tekijänoikeuslain puitteissa se olisi ollut todella haastava hanke.

Verkkosivuillamme Toimitteista on saatavilla ainoastaan nro 2 (1977), josta paperipainokset ovat jo kauan olleet loppu. Sen digitointi oli verrattain helppoa, koska sen oli kokonaisuudessaan kirjoittanut prof. Otto-Iivari Meurman. Hänen jälkeläistensä luvalla digitointi voitiin toteuttaa jo joitain vuosia siten. Näin keskeinen tietovaranto Viipurin arkkitehdeistä tuli taas saataville.

Kenelle digitoitu Bibliotheca Wiburgensis -kokoelma on tarkoitettu?

Historiallinen tehtävämme on siirtää perinnöt tulevaisuutta varten eteenpäin ja jalostaa niistä uutta ymmärrystä. Viipurin kohdalla on erityistä se, että digitaalinen kokoelma palvelee sekä ”muistia ja löytämistä Suomessa” että ”uutta tietämistä Venäjällä”. Kokoelma on siis tarkoitettu tietovarannoksi ja ennen muuta tutkimuskäyttöön.

Kokoelmaa ruudulla selattaessa se kannattaa järjestää kronologian mukaan, jolloin se parhaiten kertoo ajan muutoksesta ja Viipurin kirjankustantamisesta. Aakkosjärjestyksessä kokoelma tuottaa kaoottisen kuvan.

Mikä kokoelma olisi seuraavaksi tärkeää digitoida ja miksi?

Viipurin osalta on paljon tärkeitä selvitettäviä asioita, kuten mahdolliset musiikki- ja nuottiaineistot, niin klassisen kuin kevyen musiikin saralta.

Viipurin venäläisiä koskevassa tutkimuksessa on suuria aukkoja. Miettiä tulee, pitäisikö uudempi, sotien jälkeisessä Viipurissa

julkaistu kirjallisuus liittää Wiburgensis-kokoelmaan, ja mikä olisi sen suhde Slavicaan. Viipurissa tai Vyborgissa toimii nykyisin ainakin yksi kustantaja, joten on looginen ajatus, että sotien jälkeinen viipurilainen kirjallisuus tulisi kattavuuden nimissä saattaa myös Suomessa saataville. Asuuhan kaupungissa jo kolmas kaupunkiinsa kiintynyt venäläinen sukupolvi, joka elää arvoituksellisessa ja kiehtovassa paikassa. Heidän identiteetilleen kokoelmalla on myös merkitys.

Bibliotheca Wiburgensiksen tulevaisuus täytyy ajatella asteittain täydentyvänä. Seuraavaksi tulisivat vuoden 1883 jälkeen Viipurissa julkaistu kirjallisuus, loogisesti myös Viipurissa syntyneiden tai asuneiden kirjoittajien tuotanto sekä Viipuria koskevaa tuotantoa uudemmilta ajoilta. Eteen tulevat raajusten kysymykset, niitäkin täytyy miettiä jatkossa. Hyviä hankkeitahan riittää.

VIIPURIN SUOMALAINEN SEURARY

Perustettiin vuonna 1845 edistämään suomenkielisen kirjallisuuden hankkimista ja painamista, sekä muuta suomen kielen hyväksi tehtävää työtä.

Kirjanpitäjä Adam Wilken testamenttilahjoituksen pohjalta Seuran piti ylläpitää suomenkielistä alkeiskoulua. Koko maata ajatellen julkaistiin aapiskirja, josta tuli Seuran menestystuote vuosikymmeniksi, ns. ”Viipurin aapinen”. Suomenkielisiä oppikirjoja valmistettiin ylempille asteille. Myöhemmin Seura vaikutti aktiivisesti pitäjänkirjastojen perustamiseen ja jonkin verran kaunokirjalliseen julkaisemiseen.

Tänään jäsenistön pääosan muodostavat Viipurin historiaa harrastavat ja sitä ammattimaisesti tutkivat henkilöt. Seura edistää Viipuria koskevaa tutkimusta ja huolehtii kaupunkia koskevan tietouden levittämisestä.

Seuralla on myös uudempi kirjakoelma, entinen Helsingin Torckelin killan kirjasto, jota säilytetään Karjala-talolla. Sitä on koottu 1980-luvulta lähtien.

Miten lahjoitusvaroja hoidetaan

TEKSTI JA KUVAT: KIRSI AHO

Mikä kulttuuriperintörahassto?

Kansalliskirjaston kulttuuriperintörahassto perustettiin vuonna 2004. Se kuuluu Helsingin yliopiston rahastoihin, jotka tarjoavat monipuoliset mahdollisuudet niin huippututkimuksen kuin kulttuurinkin tukemiseen.

Kulttuuriperintörahassto tukee Kansalliskirjastoa viivytystaistelussa aikaa, kirjojen kulumista ja paperin happamoitumista vastaan. Teknisillä säilytystoimilla kulttuuri- aarteita voidaan pelastaa tuhoutumiselta ja niille voidaan turvata verkkojen aikakauden suoma uusi elämä.

Rahaston tunnuslause on antiin- kien jumalan Apollonin lyyraan kai-

verrettu Otium sapientis, viisaan ajanviete.

Rahaston varoja valvotaan siis tarkasti. Varainkeruusta saatavien rahojen käyttö raportoidaan lisäksi poliisihallitukselle.

Kansalliskirjaston kulttuuriperintörahasston hoitokunta 2016:

Professori Markku Löytönen,
puheenjohtaja

Kvestori Marjo Berglund
Yhteyspäällikkö Pia Dolivo

Ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm
Erityisasiantuntija Kristiina Hildén

FM Anu Karessuo

Professori Jyrki Nummi

Professori Hanna Snellman

VUONNA 2016 KANSALLISKIRJASTON KULTTUURIPERINTÖRAHASTON YHTEYTEEN PERUSTETUT NIMIKKORAHASTOT:

Toni Malmisen rahasto. Asianajaja, OTT Toni Malminen on perustanut nimikkorahaston edistämään oikeushistoriaan liittyvän kulttuuriperinnön säilyttämistä ja tunnetuksi tekemistä.

Sibeliuksen rahasto. Kansalliskirjaston kulttuuriperintörahasstoon on perustettu Sibeliuksen rahasto, jonka ensisijaisena tehtävänä on tukea Jean Sibeliuksen koottujen teosten toimitustyötä. Rahastoa pyritään kartuttamaan lahjoituksin.

**Kansalliskirjaston
kulttuuriperintörahas-
ton hoitokunnan
puheenjohtaja
Markku Löytönen:
”Kukaan ei tee
pienen kielialueen
digitointityötä
puolestamme”**

Professori, maantieteilijä ja tietokirjailija Markku Löytönen toimii lukuisissa luottamustehtävissä, joista kulttuuriperintörahas-
ton hoitokunnan puheenjohtajuus on yksi
mieluisimmista.

Maantieteen professori Löytönen on työskennellyt Helsingin yliopiston vararehtorina. Kansalliskirjastoon hän tutustui ollessaan mukana laatimassa artikkelia kirjaston julkaisemaan suurteokseen kartografian historiasta: *Terra Cognita* (2000). Tämä lienee osin vaikuttanut siihen, että hänet pyydettiin mukaan hoitokunnan toimintaan.

”Teemme pitkäjänteistä suunnittelutyötä rahaston kartuttamiseksi, Suomessa kun ei ole samanlaista lahjoittamisen kulttuuria kuin esimerkiksi anglosaksisissa maissa. Olemme nyt 20 vuotta suunnitelleet asioita elinkaarella: kun jotkut hankkeet vanhenevat, tilalle tulee koko ajan uutta. Näin olemme välttyneet monilta virhearvioilta ja sivuaskelilta”, Löytönen summaa.

Luonnontieteellisen koulutuksen saanut Markku Löytönen kuvailee itseään piilohumanistiksi, joka on maantieteilijän uransa lisäksi aina ollut kiinnostunut esimerkiksi Suomen historiasta. Hän on myös pedagogi, jolle tieteen popularisointi on tärkeää. Tieteellisen tekstin saaminen ymmärrettävään muotoon on Löytösen mielestä yksi haastavimmista opetustehtävistä.

”Usein kirjoituskursseilleni osallistuva opiskelija yllättyy siitä, kuinka monta versiota käsikirjoituksesta on tehtävä ennen kuin se on valmis painoon. Esimerkiksi käyvät lapsille kirjoittamani tietokirjat suomalaisista tutkimusmatkailijoista – vasta seitsemäs versio löytää itsensä painokoneesta. Jos vielä haluaa julkaista tekstin kirjana, on osattava tiimityöskentelyn taidot – oman panoksensa kirjan syntyyn antavat niin kustannustoimitaja, kuvittaja kuin taittajakin – kirjoittaminen on itse asiassa joukkueläjä”, Löytönen kertoo.

Löytönen on itse muun muassa Tieto-Finlandialla palkittu lasten tietokirjailija. Hänellä on kolme lasta, joille hän aikanaan luki kertomuksen kullekin erikseen joka ilta. Ja aamulla vielä yhteisen aamusadun.

”Lapset arvostavat aikuisen kanssa yhdessä tekemistä, oli se sitten lukemista tai lehtien haravoimista. Olen huomannut, että 30 vuodessa opiskelijoiden narratiiviset taidot ovat heikentyneet, vaikka he muuten ovatkin lahjakkaita. Se johtuu todennäköisesti yhtäältä ääneen lukemisen vähentymisestä ja toisaalta siitä, että koulussa luetaan aiempaa vähemmän pitkä tekstiä.”

Kansalliskirjaston kulttuuriperintörahas-
ton toiminnan tarkoituksena on Löytösen mukaan saada mahdollisimman paljon aineistoa digitoiduksi. Erityisesti kaunokirjallisuuden ja tietokirjallisuuden klassikot olisi hyvä löytää verkosta.

”Olemme pieni kielialue, joten kukaan ei luo puolestamme sähköisiä tietoympäristöjä verkkoon. Meidän on tehtävä se työ itse”, Löytönen sanoo.

**Kvestori
Marjo Berglund:
”Sijoitustoiminnan
on oltava
vastuullista”**

Helsingin yliopiston kvestori eli talousjohtaja Marjo Berglund on Kansalliskirjaston kulttuuriperintörahasaston hoitokunnan jäsen ja vastaa myös koko yliopiston varainhoidosta. Hänen vastuullaan on huolehtia siitä, että yliopiston ja rahastojen varat hoidetaan mahdollisimman tuottoisasti mutta samalla vastuullisesti. Neljä vuotta tehtävässään toiminnut Berglund tuli HYY Yhtymästä. Berglund vastasi konsernin varatoimitusjohtajana myös rahoituksesta ja raportoinnista ja käynnisti Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan arvopaperisijoitustoiminnan.

”Varainkeruun kannalta olisi oleellista, että Kansalliskirjasto näkyisi hyvin ja tänne olisi helppo tulla. Meidän pitäisi vahvistaa viestiä siitä, miten paljon osaamista täältä löytyy, Kansalliskirjasto on yksi tiedemaailman salatuista aarteista, samoin kuin monet upeat tutkimusprojektit, joista pitäisi osata kertoa yleisölle kansantajuisemmin”, Berglund sanoo.

Itse varainhoito on pitkälti riskien arvioimista. Riski ja tuotto kulkevat käsi kädessä.

”Tuotot syntyvät puhtaasti siitä, kuinka suuria riskejä uskalletaan ottaa. Varoja kuitenkin tarvitaan jatkuvasti toiminnan pyörittämiseen, joten rahat eivät voi olla pelkäämään sijoitettuna osakkeisiin. On löydettävä kultainen keskitie”, Berglund kertoo.

”Olemme sitoutuneet vastuulliseen sijoittamiseen. Vastuullinen sijoittaja tutustuu potentiaaliin sijoituskohteisiin: onko yritys hoidettu hyvin, verot maksettu, ympäristöasiat kunnossa. Meillä on kahdeksan eri varainhoitajaa, joille sijoitustoiminta on uskotu varainhoitosopimuksilla.”

Haasteena on nykypäivänä globaali talous. On vaikea jäljittää sitä, kuka loppujen lopuksi sanelee yritystoiminnan säännöt. Eri maissa on erilainen etiikka ja erilainen lainsäädäntö. Joissakin maissa ei sijoiteta lääke-teollisuuteen, koska maan kulttuuri ei mahdollista naisten ehkäisykeinoja. Meillä keskustellaan usein ihan muista aiheista, kuten alkoholista, tupakasta tai aseista.

”Olisi tärkeää pystyä yhdessä sopimaan esimerkiksi ympäristö- ja veronäkökulmista globaalilla tasolla”, Berglund sanoo. ”Myös yksilön pitäisi ottaa vastuuta kulutuskäyttäytymisellään. Joskus mietin tiedostavatko muualta kuin suomalaisesta verkkokaupasta ostavat, etteivät ostokset kasvata verotulojamme.”

”Sijoittajana voi vaikuttaa vain omistajana koska silloin voi saada äänensä kuuluviin. Yliopiston 400 miljoonan varallisuus pitäisi saada nousemaan kahdeksaan miljardiin, jolloin meillä olisi autonomia eli emme olisi niinkään riippuvaisia julkisista varoista”, Berglund pohtii.

”Harva ymmärtää, miten tärkeää osaa yliopisto näyttää yhteiskunnassa. Papit, lääkärin, opettajat ja muut yhteiskunnan tukipilarit saavat koulutuksensa täällä.”

Berglund on innoissaan tutkimuksen kautta syntyvistä innovaatioista, joilla voidaan oikeasti tuottaa hyvinvointia ja vastata globaaleihin ongelmiin.

”Uusimpia esimerkkejä ovat ProVince Oy, joka kehittää rokotetta syöpää vastaan ja ilmastotutkimuksen pohjalta syntynyt Kärssä Oy, joka tuottaa räjähteitä tunnistavia mitauslaitteita.”

Hankenilla koulutuksensa saanut, Björn Wahlroosin kansantaloustieteen luennoillakin istunut Berglund ei kaipaa yliopistolta yritysmaailmaan.

”On kiinnostavaa saada työskennellä tuoreimman tutkimuksen äärellä hienossa kollegiaalisessa seurassa.”

Venäläisen Oxfordin kirjasto?

Helsingin yliopiston Venäläinen kirjasto, nykyisin tutummin Kansalliskirjaston Slavica, oli vähällä muuttaa Prahaan 1920-luvulla.

TEKSTI: JUSSI-PEKKA HAKKARAINEN

Ulkoministeri J. H. Vennolan työhuoneessa oli joulukuussa 1923 käynnissä merkillinen episodi: Tšekkoslovakian ulkoministerin Eduard Benešin nimittämä delegaatio ehdotti ulkoministerille Helsingin yliopiston konsistorin alaisen Venäläisen kirjaston myymistä ja sen siirtämistä Prahaan, Venäläisen Oxfordin kirjastoksi. Mistä oikeastaan oli kysymys ja ketä kirjaston ostohankkeen taustalla oli?

RAJANTAKAINEN VENÄJÄ LUO UUSIA TARPEITA

Maailmansodan, Venäjän vallankumouksen ja sisällissodan sekä bolševikkien valtaannousun myötä yhteydet venäläisiin tiedemiehiin olivat katkenneet, eikä esimerkiksi tieteellisten julkaisujen vaihtoa pystytty järjestämään ennen 1920-luvun alkua. Se oli mahdottomuus jo yksin sen vuoksi, että merkittävä osa venäläisestä tiedeyhteisöstä oli emigroitunut Länsi-Eurooppaan, Aasiaan ja Pohjois-Amerikkaan. Jos aikaisemmin venäläisen tieteen keskuksina olivat maan suuret kaupungit, niin nyt, ainakin

hetkellisesti, venäläisen tieteen uusia keskuksia olivat rajantakaisen Venäjän suuret kaupungit, kuten Berliini, Pariisi, Harbin ja Belgrad. Niistä merkittävimmäksi kuitenkin muodostui Praha.

Kaarlen yliopisto oli tehnyt jo vuonna 1919 aloitteen slavistisen tutkimuskeskuksen perustamiseksi, ja siitä piti muodostua slaavilaisen maailman tietokeskus. Instituutille annettiin ensisijaisesti sivistyksellisiä ja tieteellisiä tehtäviä: sen tuli muun muassa antaa slaavilaisten kielten opetusta, ylläpitää kirjastoa ja harjoittaa tieteellistä tutkimusta. Vuonna 1922 Tšekkoslovakian opetusministeriö antoi lain Slaavilaisen instituutin (Slovanský ústav) perustamiseksi, jonka ensimmäiset jäsenet tosin nimitettiin vasta vuonna 1927 ja ensimmäinen yleiskokous järjestettiin vuonna 1928. Instituutin toimittamien aikakauskirjojen Slavia ja Byzantinoslavia julkaiseminen kuitenkin alkoi vuosina 1922 ja 1929. Lisäksi kansainvälinen slavistien maan- ja kansatieteilijöiden kongressi järjestettiin vuonna 1924 ja ensimmäinen kansainvälinen slavistikongressi vuonna 1929.

Laajakantoisen toiminnan edellytyksenä oli

tutkimustulosten kerääminen täydellisesti. Tätä varten tarvittiin kirjasto, jossa olisi aineistoja kaikkialta slaavilaisesta maailmasta. Tutkimustulosten kerääminen vaati taloudellista tukea. Instituutin kirjastoasiasa toimitti Tšekkoslovakian ulkoasiainministeriö, jotta perustettava kirjasto täyttäisi Slaavilaiselle instituutille asetetut tieteelliset tavoitteet. Oletamus on, että juuri tästä syystä Helsingin yliopiston konsistorin alaisen Venäläisen kirjaston ostaminen ja siirtäminen alkoi kiinnostaa Tšekkoslovakian ulkoasiainhallintoa, joka samanaikaisesti oli alkanut harjoittaa niin kutsuttua action russe -politiikkaa. Poliitiikan tarkoituksena oli taata venäläisille ja ukrainalaisille emigranteille edellytykset tieteelliseen työskentelyyn.

TŠEKKOSLOVAKIAN ACTION RUSSE -POLITIikka KIRJASTON OSTOHANKKEEN TAUSTALLA

Action russe -politiikan taustalla oli pakolaiskysymys. Tšekkoslovakian aloitteesta järjestettiin Kansainvälisen Punaisen Ristin konferenssi Genevessä 15. elokuuta 1921. Konferenssissa oli ollut tarkoituksena luoda yhteiset käytänteet venäläisten pakolaisten auttamiseksi, mutta Kansainliiton pakolaisasioiden ylikomissariaatin Fridtjof Nansenin ja Tšekkoslovakian hallinnon tavoitteet eivät kohdanneet. Tšekkoslovakian edustajat näkivät pakolaisissa väliaikaisen potentiaalín, jolle tuli antaa mahdollisuus muun muassa koulutukseen ennen palaamistaan takaisin Venäjälle ja Ukrainaan. Nansen ei nähnyt tällaisessa projektissa onnistumisen mahdollisuuksia, mikä johti Tšekkoslovakian hallituksen ottamaan itsenäisemmän roolin pakolaispolitiikassa jo saman syksyn aikana. Kun Pariisiin venäläiset emigrantit järjestivät ulkomailla olevien venäläisten oppineiden ja akateemisten organisaatioiden kongressin, se järjestettiin ulkoministeri Benešin pyynnöstä lokakuussa 1921 Prahaassa. Tätä seurasi Tšekkoslovakian hallituksen action russe -ohjelman tunnetun suunnitelman käynnistäminen.

Alkuvuodesta 1922 Tšekkoslovakian hallituksen edustaja Kansainliiton pakolaisasioiden komissiossa, varaulkoministeri Václav Gírsa, esitelti action russe -ohjelman täydessä laajuudessaan. Se sisälsi niin avustusohjelman Venäjän nälkäänäkevien auttamiseksi kuin suunnitel-

ENTÄ JOS...

... valtioneuvosto olisi kaikesta huolimatta myynyt Venäläisen kirjaston Tšekkoslovakian ulkoministeriölle? Olisiko kirjastonhoitaja Igelström muuttanut Prahaan syömään viinirypäleitä? Entä olisiko korvauksena rakennettu yliopistollinen sairaalakompleksi nimetty ulkoministeri Eduard Benešin mukaan? Millaisia vaikutuksia tällä tutkimuslaitoksella olisi ollut suomalaisen lääketieteen historiassa? Ehkä meillä olisi nobelisti tai kaksi lisää, mutta huomattavasti ohuempi kosketus Venäjän historiaan?

Historialla jossittelua on joskus mielenkiintoista ja piristävääkin. Se auttaa näkemään asiayhteyksiä ja niiden ulottuvuuksia. Ehkäpä Prahaan olisi todellakin syntynyt Venäläinen Oxford, jonka kirjasto olisi nyt maailmankuuluja kokoelmiensa laajuuden ja ainutlaatuisuuden osalta. Tai ehkäpä kirjasto olisi nyt Moskovassa, minne se olisi siirretty "lahjoituksena" Neuvostoliitolle jo vuonna 1945 – aivan kuten venäläisten emigranttien arkistonkin kohdalla tapahtui.

man venäläisten pakolaisten auttamiseksi kohdemaassa. Gírsan ohjelmassa pakolaisten koulutuksella, erityisesti maatalousväestön harjoittamisella, olisi merkittävät vaikutukset Venäjän rapautuneeseen talouteen, kun he kerran pääsivät palaamaan takaisin Venäjälle.

Tšekkoslovakian ulkoasiainministeriön pakolaisohjelma keskittyi 1920-luvun ensimmäisistä vuosista lähtien tarjoamaan venäläisemigranteille koulutusta Tšekkoslovakiassa. Action russe -ohjelman myötä venäläisten emigranttien määrä Tšekkoslovakiassa kasvoi 30 000 pakolaiseen vuoteen 1925 mennessä, kun 1920-luvun alussa heitä oli 6 000. Huomattavaa tässä Tšekkoslovakian ulkoministeriön rahoittamassa pakolaisohjelmassa oli, se että sen toimet oli kohdennettu ennen kaikkea akateemiselle ja koulutetulle väestönosalle. Ohjelman tarkoituksena oli kouluttaa ja siten valmistaa venäläisiä emigrantteja palaamaan aikanaan takaisin Ve-

näjälle luomaan ja vakauttamaan demokraattisia oloja sekä ylläpitämään niin kulttuurisia kuin taloudellisia suhteita Tšekkoslovakian kanssa. Action russe -politiikan huippuvuodet osuvat vuosien 1923 ja 1924 välille, jolloin niin kutsuttu neljäs emigraation aalto saapui Tšekkoslovakiaan tämän pakolaisohjelman nojalla. Tämä ajanjakso oli niin emigranttiorganisaatioiden kehittymisen kuin tieteellisen työn järjestämisen kannalta voimakasta ja uusia muotoja etsivää. Aikakauteen liittyy myös näiden ilmiöiden suhde Helsingin yliopiston Venäläisen kirjaston ostohankkeeseen.

VAPAAKAPPALEOIKEUDEN RAUKEAMINEN JÄTTI VENÄLÄISEN KIRJASTON KODITTOMAKSI

Venäläinen kirjasto Helsingissä oli ongelmissa. Vuosien 1917–1918 aikana yleinen ilmapiiri ja asenne venäläistä kulttuuria ja sen opiskelua kohtaan oli Helsingin yliopistossa muuttunut hyvin kielteiseksi ja muun muassa venäläisprofessuurit lakkautettiin yliopistolta. Venäläisprofessuurien lakkauttaminen ja vähentynyt kiinnostunut venäläistä kulttuuria ja tiedettä kohtaa oli uhka myös Venäläiselle kirjastolle, jonka toiminnan edellytyksenä oli ollut venäläisten painotuotteiden vapaakappaleoikeus, joka luonnollisesti oli nyt uudessa poliittisessa tilanteessa rauennut.

Venäläisen kirjaston johtaja Andrei Igelström kirjoitti joulukuussa 1918 Yliopiston konsistorille kirjeen, jossa hän kuvasi sekä nykytilannetta että mahdollisia jatkotoimenpiteitä Venäläisen kirjaston toiminnan jatkamiselle. Kirjasto ei enää saanut kirjallisuutta ilmaiseksi eikä sillä ollut käytössään budjettia, jonka avulla se voisi sellaista hankkia. Igelström ehdotti, että kirjaston hankintoja muutettaisiin vastaamaan paremmin tieteellisiä tarkoituksia ja että yksi varainhankinnan muoto voisi olla kirjaston kirjojen myyminen.

KOMITEA TUTKII ASIAA

Igelströmin kirje otettiin käsittelyyn konsistorissa, joka asetti komitean tarkastelemaan Venäläisen kirjaston tilannetta. Komitean työ saatettiin tosin loppuun vasta kesäkuussa 1921, jolloin se esitti konsistorille oman ehdotuksensa Venäläisen kirjaston asemasta:

”Ottaan huomioon 1) että Venäläinen Kirjasto on itse asiassa Yliopistolle vuosikymmenien kuluessa suotu perin arvokas lahja, 2) että tämä kirjasto muodostaa nykyään alallansa harvinaisen kokonaisuuden, jonka merkitys tutkimukselle on kasvava myöhemmin sitä yksinäisemmäksi ja suuremmaksi, kuta enemmän Venäjän sekasortoisissa oloissa sen kansalliskirjallisuuden kokoelmat ja yksityiset kirja-aarteet otakuttavasti häviävät, 3) että nykyisin tuskin on kysynnän kannalta edes riittävän edullista panna ehdotettua kirjavarojen myyntiä toimeen, ja 4) että senkin järjestäminen, myytävän kirjallisuuden erottaminen muusta ja kirjastoon jätettävän uuden kokonaisuuden järkipäriäinen muodostaminen on osaltaan myöskin vaativa sekä melkoisia työvoimia että varoja, komitea päätti yksinkertaisesti ehdottaa, että Venäläisen Kirjaston nykyisiä kirjavaroja ei miltään kohdalta vähennettäisi.”

Komitea ehdotti myös Venäläisen kirjaston liittämistä Yliopiston kirjastoon omaksi yksikökseen ja kaikkien voimassa olevien virkojen siirtämistä Yliopiston kirjaston alaisuuteen. Hallituksen päätös Venäläisen kirjaston liittämistä Yliopiston kirjaston yhteyteen kuitenkin viipyi aina alkuvuoteen 1924 saakka, mikä antoi mahdollisuuden ainakin yrittää Venäläisen kirjaston ostamista ja sen siirtämistä Prahaan.

MITEN OSTOHANKETTA VALMISTELTIIN? KUKA SEN TEKI?

Kirjastonhoitaja Andrei Igelströmillä oli keskeinen rooli myös venäjänkielisen emigranttilehdistön perustamisessa Suomeen. Sosialistivallankumouksellisen verkostonsa kautta tähän toimeen liittyi myös kirjastonostohankkeen kannalta keskeisiä tekijöitä. Eräs tällainen henkilö oli Vladimir Tukalevski, joka oli tutustunut Igelströmiin viimeistään Politšeskije izvestija -lehden piirissä. Hänestä tuli vuonna 1924 Tšekkoslovakian ulkoministeriön alaisen Ruská knihovnan (vuodesta 1925 Slovanská knihovna) johtaja.

Vladimir Tukalevski oli ukrainalaislähtöinen: hän syntyi 2. joulukuuta 1881 Pultavassa. Vuosina 1900–1905 hän opiskeli Kiovan yliopistossa matemaattisessa tiedekunnassa ja Kiovan polyteknillisen opiston maatalousosastolla, mutta opinnot

kuitenkin keskeytyivät opiskelijalevottomuuksien vuoksi. Jo näihin aikoihin Tukalevski aloitti julkaisutoiminnan ja kulttuurityön työskennellen sekä lehdistössä että kirjastoalalla perustaen Kijevskoje obštšestvo gramotnostin kansankirjastoja Ukrainan maaseudulle. Vuonna 1905 Tukalevski muutti Pietariin ja toimi alkuun lehtimiehenä. Vuosina 1908–1911 hän suoritti loppuun keskenjääneitä opintojaan Pietarin yliopiston historiallis-filologisessa tiedekunnassa. Vuosina 1911–1918 hän oli Upravlenija po delam melkogo kredita pri Gosudarstvennom banke -lehden toimituksen sihteeri ja työskenteli muutamissa sanomalehdissä kirjeenvaihtajana.

Tukalevski emigroitui vuonna 1919 Terijoella olevan huvilansa kautta Suomeen, jonne hän kuljetti myös koko 14 000 niteen suuruisen kirjastonsa. Suomessa ollessaan hän perusti Terijolle venäjänkielisen koulun ja liittyi aikaisemmin mainitun Polititšeskije izvestijan toimituskuntaan sekä toimi länsilehtien kirjeenvaihtajana ja venäläisten emigranttien yhdistyksessä Helsingissä. Suomessa ollessaan Vladimir Tukalevski toimi myös Prahassa ilmestyneen sosialistivallankumouksellisten hallitseman emigranttilehden Volja Rossiin kirjeenvaihtajana Suomessa. Tukalevski työskenteli lisäksi Andrei Igelströmin pojan, Viktorin, omistamassa Nord-Ost -tietotoimistossa, joka välitti tietotoimistuuksia Venäjältä Suomeen. Vuonna 1923 Tukalevski emigroitui Helsingistä Prahaan, josta oli kasvanut rajantakaisen Venäjän sosialistivallankumouksellinen keskus.

Sosialistivallankumouksellinen Praha ja Tšekkoslovakian action russe -politiikka vetoimatkelijoina kiinnosti Tukalevskia, mutta mahdollisesti myös Igelströmiä. Kun Tukalevski emigroitui alkusyksyllä 1923 Prahaan, hän saavutti nopeasti aseman emigranttien keskuudessa ja alkoi houkuttaa Igelströmiä muuttamaan niin ikään Prahaan. Tukalevskin kirjeestä paljastuu myös se mieliala, joka Prahassa vallitsi.

Jo syyskuussa 1923 Tukalevskin kirjoittaa Igelströmmille, että hän oli saanut Tšekkoslovakian ulkoministeriön action russe -politiikan johdossa olleet ulkoministeri Eduard Benešin ja varaulkoministeri Václav Girsan vakuuttuneeksi, että Venäläinen kirjasto olisi hankittavissa Prahaan – Tukalevski ja Igelström olivat siis jo suunnitelleet kirjaston myyntiä salassa. Tukalevski kirjoittaa syyskuussa 1921 Igelströmmille, Tšekkoslovakian varaul-

koministerin ja action russe -politiikan arkkitehdin Václav Girsan sanoneen, että mikäli kirjaston hankinta onnistuu, niin Igelströmin kanssa kirjaston voisi järjestää uudelleen mainiosti. Ja ikään kuin vakuuttaakseen Igelströmin suotuisista olosuhteista, Tukalevski kirjoittaa Igelströmmille myös huokealla summalla hankittavista viinirypäleistä, omenoista ja vaaleasta leivästä, mutta toisaalta myös syksyn lämpimistä öistä, jotka mahdollistavat nukkumisen ikkuna auki – Praha oli siis sekä tulevaisuus että paratiisi Helsinkiin verrattuna.

KIRJASTON OSTODELEGAATIO SAAPUU SUOMEEN – RATKAISEVASTI MYÖHÄSSÄ

Kuudes lokakuuta 1923 Tukalevski lähestyy Igelströmiä kirjeitse uudelleen. Tukalevski kertoo edistäneensä asioita Tšekkoslovakian ulkoministeriön kanssa, antaen lisää tietoja koskien kirjaston myyntiä. Loka–marraskuun 1923 aikana valmistelut oli Prahassa tehty ja sieltä lähetettiin kaksi Tšekkoslovakian ulkoministeri Eduard Benešin nimittämää valtuutettua Helsinkiin. Valtuutetut olivat konsuli Josef Blahož ja entuudestaan suomalaisille tuttu slavisti, kansatieteilijä ja akateemikko Jirí Horák.

Blahož ja Horák saapuivat Suomeen joulukuussa 1923. Perille saavuttuaan delegaatio neuvotteli asiasta ulkoministeri Vennolan kanssa, jolle ostohanke ilmeisesti tuli yllätyksenä, sillä hän puolestaan konsultoi asiassa J. J. Mikkolaa ja muita yliopistomiehiä. Mikkola oli antanut selvän kielteisen vastauksen koskien kirjaston myyntiä ja korkeintaan duplikaattien luovuttaminen tulisi kysymykseen.

Horák ja Blahož vierailivat myös Helsingin yliopiston rehtorin, Hugo Suolahden, luona joulukuussa. Suolahti tiedotti delegaation vierailusta ja heidän asiastaan seuraavan vuoden tammi-kuun 30. päivä konsistorin kokouksessa:

”Herra rehtori ilmoitti, arvovaltaiselta tšekkiläiseltä taholta oli Herra Rehtorilta tiedusteltu, olisiko Yliopiston mahdollista luovuttaa omistamansa Venäläinen kirjasto slaavilaiselle instituutille, joka oli suunnitteilla perustettavaksi Pragiin, ehdolla, että Yliopiston yhteyteen sen sijaan perustettaisiin jokin muu tšekkiläiselle tieteelliselle työskentelylle tärkeä laitos. Keskustelun jälkeen merkittiin pöytäkirjaan, ettei Konsistori puolestaan voinut suostua Venäläi-

sen kirjaston luovuttamiseen slaavilaiselle instituutille.”

Sekä Tukalevski että Tšekkoslovakian lähettämä delegaatio olivat myöhästyneet. Yliopiston valtionohjausta harjoittanut valtioneuvosto oli jo marraskuussa hyväksynyt budjetin, jonka myötä Venäläinen kirjasto siirrettäisiin yliopiston konsistorin alaisuudesta Helsingin Yliopiston kirjaston yhteyteen omaksi yksikökseen. Tästä päätöksestä eivät varmaan sen paremmin Igelström, Tukalevski kuin Tšekkoslovakian hallituksen edustajat olleet vielä delegaation vierailun aikaan tietoisia. Helsingin yliopiston Konsistorin pöytäkirjassa on merkintä helmikuulta, jossa ilmoittaa tasavallan presidentin hyväksyneen kirjaston liittämisen yliopiston kirjaston yhteyteen.

Kirjastonostohanke ei ollut anomalia, vaan se liittyi laajempiin verkostoihin, eli slavistisen tutkimuksen uudelleen järjestämiseen ja poliittiseen yhteyteen, Tšekkoslovakian harjoittamaan action russe -politiikkaan. Tšekkoslovakialaisista varaulkoministeri Václav Girsan osallisuus kirjaston ostohankkeeseen on jäänyt toistaiseksi tarkastelematta. Girsan rooli ulkoasiainministeriön apulaisena on aiheen kannalta erityisen mielenkiintoinen, sillä hän oli yksi action russe -politiikan suunnittelijoista ja hän oli kiinnostunut ennen kaikkea Venäläisen Oxfordin – venäläisille emigranteille tarkoitetun yliopistokeskuksen – perustamisesta Prahaan. Hän toimi myös lähellä Prahan venäläisiä emigranttipiirejä ja toisaalta Kaarlen yliopiston slavisteja, joten hänen voidaan ajatella toimineen Slaavilaisen instituutin kirjastoasiassa aktiivisessa roolissa. Tämän osoittaa myös edellä mainittu yhteys hänen ja Tukalevskin välillä kirjastokysymyksessä, kuten myös hänen myöhempi kiinnostuksensa täydentää ulkoministeriön alaisuudessa toimivan Slovanská knihovnan venäläisiä kirjakoelmia.

Käytettävissä olevan lähdeaineiston perusteella voidaan osoittaa, että kirjaston ostohankkeesta ennen Tšekkoslovakian ulkoasiainministeriön delegaation Suomen-matkaa tiesivät vain Tukalevski, Girsan ja Igelström. Ei tosin ole vielä kukaan selvyyttä, miten näiden kolmen välinen yhteys lopulta muodostuu. Ei ole tietoa, tunsivatko Girsan ja Igelström toisensa, mutta Tukalevskin ja Girsan suunnitelmassa Igelströmillä oli paikkansa. Toki Girsan on voinut toimia kirjas-

toasiassa aloitteentekijänä, mutta suurin epäily ei kohdistu häneen vaan Vladimir Tukalevskiin, jolla oli kulttuuritoimiensa lisäksi myös hyvä näköala emigranttijärjestöihin ja niiden toimintaan, mutta myös yhteys ulkoasiainministeriöön.

25. marraskuuta 1924 Tukalevski kirjoittaa Igelströmille, että hän tulisi jatkossa työskentelemään Slaavilaisen instituutin yhteyteen perustettavassa kirjastossa, jonka kokoelmat järjestettiin toisin kuin hänellä oli ollut tavoitteena.

Kirjoittaja valmistelee historianalan väitöskirjaa suomalaisvenäläisistä tieteellisistä suhteista.

LÄHTEET:

- Helsingin yliopiston keskusarkisto (HYKA), Helsinki.
Yliopiston konsistorin pöytäkirjat 1918–1924. Kansalliskirjasto (HYK), Helsinki.
Helsingin yliopiston kirjaston Venäläinen osasto / Slaavilainen kirjasto. Kirjeenvaihto. 1917–1925. Fa 10.6.
Slaavilaisen kirjaston / venäläisen kirjaston sekalaisia asiapapereita. Hi 10.1.
Venäläinen osasto / slaavilainen kirjasto. Kirjediaarit/postikirjat 1901–1941. Aa 10.11.
Venäläinen osasto / slaavilainen kirjasto. Professori Golderin lainaluettelo. Ba 10.6.10, HYK.
Viljo Johannes Mansikka. Coll. 143.
Jooseppi Julius Mikkola. Coll. 150.
A.V. Igelström. Sl. Ms. K-46.
KUBU. Sl. Ms. K-80.

Kansallisarkisto (KA), Helsinki.

Jooseppi Julius Mikkola. 602:479.

Etsivän keskuspoliisin arkisto I (EK-Valpo I): Venäläisiä emigrantteja koskevia papereita 1921. Venäläiset emigrantit, XXI A. XXI A2b–A2i, kotelo 438.

Andreyev, Catherine – Savický, Ivan: *Russia Abroad. Prague and the Russian Diaspora, 1918–1938*. Yale University Press, New Haven and London, 2004.

Bäckman, Edvin: Helsingfors universitetsbiblioteks ryska avdelning. En historik och orientering. *Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen*, 24/1937, 19–39.

Chinyaeva, Elena: *Russian Émigrés: Czechoslovak Refugee Policy and the Development of the International Refugee Regime between the Two World Wars*. *Journal of Refugee Studies*, Vol. 8, 2/1995, 142–162

Engman, Max: Böcker i kristid. Biblioteken i relationerna mellan Finland och Rådssryssland 1917–1926. Teoksessa *Album amicorum*. Kirja- ja kulttuurihistoriallisia tutkielmia Eeva Mäkelä Henrikssonille 29.7.1986. Helsingin yliopiston kirjaston julkaisuja 50. Helsingin yliopiston kirjasto, Helsinki 1986, 32–50.

Exil v Praze a Československu 1918–1938. Pražská edice, Praha 2005.

Jungar, Sune: Svält och politik. Livsmedelshjälp till den unga sovjetstaten. Teoksessa *När imperier faller. Studier kring riksupplösningar och nya stater*. Under redaktion av Max Engman. Atlantis, Stockholm 1994, 203–229.

Kneeley, Richard J. – Kasinec, Edward: *The Slovanská knihovna in Prague and its RZIA Collection*. *Slavic Review* 1/1992, 122–130.

Kolari, Veli: *Slovanské fondy universitní knihovny v Helsinkách*. Teoksessa *Padesát let Slovanské knihovny v Praze*. Praha 1976, 33–38.

Kolari, Veli: *Prahan slaavilaisen kirjaston Slovanská knihovnan puoli vuosisataa*. Helsingin yliopiston kirjasto. Tutkielmia ja tiedotteita 24. Yliopiston kirjasto, Helsinki 1977.

Kolari, Veli: *Suomen slavistiikan vaihteita*. Helsingin yliopiston slaavilaisten kielten laitoksen raportteja, 2. Helsingin yliopisto, Helsinki 1985.

Kovtun, Jiří: *Republika v nebezpečném světě, Éra prezidenta Masaryka 1918–1935*. Torst, Praha 2005.

Livak, Leonid: *L'émigration russe et les élites*

culturelles françaises 1920–1925. Les débuts d'une collaboration. *Cahiers du Monde russe* 48/1 2007, 23–43.

Mádlová, Vlasta: *Česká Akademie Věd a Umění v období první republiky*. Teoksessa *Čas optimismu a ctižádostivých nadějí. Prezentace a reprezentace české vědy a kultury v prvním desetiletí samostatného státu (1918–1929)*. Dagmar Blümová a kol. Jihočeský sborník historický – Supplementum 1. Jihočeský muzeum v Českých Budějovicích, České Budějovice 2009, 93–112.

Práce ruské, ukrajinské a běloruské emigrace vydané v Československu 1918–1945. Zpracovaly Zdenka Rachůnková a Michaela Řeháková. Národní knihovna ČR, Praha 1996.

Putna, Martin C.: *Rusko mimo Rusko. Dějiny a kultura ruské emigrace 1917–1991*. Díl I. Petrov, Brno 1993

Putna, Martin C. a Zdražilová, Miluše: *Rusko mimo Rusko. Dějiny a kultura ruské emigrace 1917–1991*. Díl II. Pluháček Martin, Brno 1993.

Riha, T.: *Russian Emigre Scholars in Prague after World War I. The Slavic and East European Journal*, Vol. 2, 1/1958, 22–26.

Savický, Ivan: *Osudová setkání. Češi v Rusku a Rosové v Čechách 1914–1938*. Academia, Praha 1999.

Savický, Ivan: *Ruská politika TGM (1917–1927)*. Teoksessa *TGM, Rusko a Evropa. Dílo – vive – přítomnost*. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference pořádané ve dnech 12.–14. září 1997 v Praze. Masarykův ústav AV ČR, Praha 2002, 116–121.

Schlögel, Karl: *Jenseits des Grossen Oktober. Das Laboratorium der Moderne Petersburg 1909–1921*. Siedler, Berlin 1988.

Sládek, Zdeněk: *Prag: Das "russische Oxford"*. Teoksessa *Der grosse Exodus. Die russische Emigration und ihre Zentren 1917 bis 1941*. Hrsg. von Karl Schlögel. Beck, München 1994, 218–233.

Strnadel, Josef: *Padesát let Slovanské knihovny v Praze*. Teoksessa *Padesát let Slovanské knihovny v Praze*. Praha 1976, 73–122.

Suomela, Julitta: *Rajantakainen Venäjä. Venäläisten emigranttien aatteellis-poliittiset mielipiteet Euroopan venäläisissä sanomalehdissä vuosina 1918–1940*. *Bibliotheca Historica* 67. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2001.

TIETOKONEKASSETTIEN DIGITOINNIT

TEKSTI: JUHA KORVENPÄÄ

Kansalliskirjaston yhtenä tehtävänä on suomalaisen julkaisutuotannon säilyttäminen ja sen saataminen tiedon tarvitsijoiden käyttöön. Yksi säilytysmuoto on digitointi, jonka ansioista erilaiset aineistot säilyvät käyttökelpoisina tuleville sukupolville. Digitoitua karttaa, sanomalehteä tai äänitettä voi käyttää alkuperäisen julkaisun tapaan. Digitoidusta C-kasetista tulee asiakkaan käyttöön nauhalla ollut sisältö sekä kasetin paperiset liitteet digitaalisina tiedostoina.

C-kasetista saattaa ensin tulla mieleen musiikki- tai puheäänite. Kansalliskirjastolla onkin laaja vapaakappaleina kertynyt kokoelma C-kasetteja 1980-luvun alusta lähtien. Äänitekokoelmien lisäksi kirjastossa on muita nauha-aineistoja, joita ei kuitenkaan ole tarkoitettu kuunneltavaksi. Kirjastonhoitaja Sanna Haukkala esitteli syksyllä 2015 Scripta Selecta -blogissa Kansalliskirjaston pienpainatekokoelmien tietokoneohjelmia [1]. Kyseessä on kokoelma 1980-luvulla Suomessa jul-

kaistuja tietokoneohjelmia mikrotietokoneille kuten Commodore 64, VIC-20 ja Sinclair Spectrum.

Suuri osa näistä ohjelmista on talletettu C-kaseteille, mikä oli yleinen tallennusmuoto tietokoneohjelmille 1980-luvulla. Kansalliskirjasto on pitkäjänteisesti digitoinut äänitteitä, ja myös nämä hieinan tavallisesta poikkeavat äänitteet päätettiin digitoida. Tietokoneohjelmien digitoinnissa alkuperäisen kasetin sisältö siirrettiin tietokoneelle ja tallennettiin äänitiedostoksi. Ohjelmien jakelupakkaukset ja muu dokumentaatio digitoitiin, jotta nekin olisivat asiakkaan käytössä. Jakelupakkauksissa on usein mukana ohjelmien käyttöön liittyviä ohjeita, joten niiden on hyvä olla saatavilla, jotta ohjelmaa voitaisiin kunnolla käyttää.

Ennen nykyisen kaltaisia massamuisteja tietokoneohjelmia tallennettiin muun muassa ääninauhoille. Nauhalla äänen aaltomuodon vaihtelut vastaavat bittejä. Kun ohjelma ladataan takaisin tietokoneeseen, äänisignaali käännetään ohjel-

maksi. Tietokoneohjelman sisältävän kasetin voi toistaa kaiuttimista tavallisen musiikkikasetin tapaan, mutta se on melko yksitoikkoisen kuuloista pirinää ihmiskorvalle. Yleisradio lähetti 1980-luvulla Silikoni-nimistä radio-ohjelmaa, jossa ”soitettiin” tietokoneohjelmia [2]. Kuuntelijat saattoivat nauhureillaan tallentaa radio-ohjelmassa esitellyt tietokoneohjelmat ja ladata ohjelmat myöhemmin omiin koneisiinsa.

Monella mikrotietokoneita 1980-luvulla harastaneella saattaa olla muistikuvia siitä, että kasetille tallentaminen ja ohjelman lataaminen ei ollut kovin luotettavaa. Ohjelman sisältävä kasetti laitettiin kasettiasemaan, tietokoneella annettiin Load-komento ja painettiin kasettiaseman Play-nappia. Muutaman minuutin päästä ohjelma oli latautunut tietokoneen muistiin ja ohjelman saattoi suorittaa. Joskus ohjelma ei toiminut ja lataaminen piti aloittaa uudelleen. Jos sekään ei auttanut, piti kasettiasemassa olevaa pientä ruuvia säätää ja toivoa, että ohjelma nyt latautuisi oikein.

Tietokoneohjelman sisältävä C-kasetti voidaan digitoida samalla tavoin kuin normaali äänikasetti. Jokaisen musiikki- tai puheäänitteen kohdalla nauhuria säädetään siten, että ääni olisi mahdollisimman hyvälaatuinen. Musiikki- tai puhekasetissa voi helposti havaita, jos digitointi ei ole onnistunut tai jos äänitteessä on jotain vikaa. Mutta miten voidaan tarkistaa, onko kasetilla olleen tietokoneohjelman digitointi onnistunut? Pelkäätkään äänen perusteella ei voi sanoa, onko digitoinnissa luotu digitaalinen äänitiedosto myös toimiva tietokoneohjelma.

Ohjelman toimimisen voi tarkistaa emuloinnin avulla. Emulaattori on tietokoneohjelma, joka jäljittelee kokonaan toisen tietokoneen toimintaa. Kasetilta digitoitu äänitiedosto muunnetaan emulaattorin tuntemaan tiedostomuotoon ja ladataan emulaattoriin. Hyvässä tapauksessa ohjelma toimii emulaattorissa kuten alkuperäisessä tietokoneessa. 1980-luvun suosituimmille mikrotietokoneille on saatavilla emulaattoreita – ainakin tätä kirjoitettaessa.

Kansalliskirjaston täytyisi pitää säilyttämänsä aineisto asiakkaiden saatavilla, mutta ei liene teknisesti mahdollista ylläpitää kaikkia Suomessa käytössä olleita tietokoneita, jos niitä ylipäättään on saatavilla toimivina. Ehkä emulointi voisi joskus tulevaisuudessa olla ratkaisu myös tähän ongelmaan.

Tietokoneohjelmien säilyttäminen on tärkeää

suomalaisen ohjelmistohistorian ja -teollisuuden tutkimuksen kannalta. Verkossa toimii vapaaehtoisia yhteisöjä, jotka keräävät ja tallentavat eri tietokoneille julkaistuja ohjelmia. Ohjelmat ovat löydettävissä ja käytettävissä yhteisöjen ylläpitämillä sivustoilla. Monet ohjelmat ovat vielä tekijänoikeuden alaisia, mutta jotkut yritykset ovat antaneet ohjelmiansa olla julkisesti löydettävissä ja käytettävissä, sillä vuosikymmeniä vanhoista ohjelmista ei ole enää liiketaloudellista hyötyä. Kansainväliset ohjelma-arkistot eivät kuitenkaan sisällä kattavasti Suomessa julkaistuja tietokoneohjelmia, eivätkä suomalaiset sivustot saa välttämättä julkaista kaikkia suomalaisia ohjelmia [3].

C-kasettien lisäksi kirjaston kokoelmissa on tietokoneohjelmia lerpulla, korpuilla ja CD-ROMeilla. Ohjelmia on julkaistu monille eri käyttöjärjestelmille. Miten tietokoneohjelma oikeastaan pitäisi säilyttää: riittääkö tallennusväline vai pitääkö olla myös lähdekoodi? Kehitetäänkö virtuaalikonetta ja emulointia vai säilytetäänkö alkuperäiset laitteet? Onko tekijänoikeudellisia esteitä? Näitä kysymyksiä pohditaan muissakin muistiorganisaatioissa.

Ohjelmakasettien digitointi on vasta ensimmäinen askel ohjelmien säilyttämisessä. Kyseessä on migraatio, eli alkuperäisen tallenteen sisältö on siirretään uudelle tekniselle alustalle. Kasettien sisältö (puhe, musiikki tai data) joka tapauksessa tuhoutuu ajan myötä, joten ohjelmakasettien sisältö on nyt ainakin turvallisemmassa muodossa odottamassa ratkaisua siihen, miten vanhat tietokoneohjelmat saadaan asiakkaiden käyttöön.

Kirjoittaja on suunnittelija Kansalliskirjastossa.

Lähteet

[1] Haukkala, Sanna 2015: Pelilöytöjä Kansalliskirjaston uumenista.

<http://blogs.helsinki.fi/scriptaselecta/page/2/>

[2] Lindfors, Jukka 2015: Silikoni lähetti radiossa surisevia ja piipittäviä tietokoneohjelmia.

<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2010/05/24/silikoni-lahetti-radiossa-surisevia-ja-piipittavia-tietokoneohjelmia>

[3] Lehti, Jarkko ja Sivula, Aki 2013: Vanhojen bittien pelastajat.

<http://skrolli.fi/2013/09/vanhojen-bittien-pelastajat/>

Tutkija Anna Perälä esittelee vitriinien lastenkirja-aarteita kutsuvieraille.

Ylikirjastonhoitaja
Kai Ekholm avasi
näyttelyn.

Brummeriana-näyttely herätti ihastusta Galleriassa

KUVAT: **VEIKKO SOMERPURO**

Marraskuun 3. päivä Kansalliskirjaston alakerran Galleriaan avattiin yleisölle laaja lastenkirjanäyttely. Kunniavieraana tilaisuudessa oli kokoelman kirjastolle lahjoittanut Markus Brummer-Korvenkontio. Asiantuntijat Päivi Heikkilä-Halttunen, Maria Ihonen, Tuija Laine, Maria Laukka, Anna Perälä ja Sisko Ylimartimo olivat valinneet kokoelmasta vitriineihin esille kiinnostavimmat löydöt, joita he esittelivät vieraille. Nostalgisia lapsuusmuistoja herättävä näyttely on kaikille avoinna 25. helmikuuta 2017 saakka.

Brummeriana-näyttely-avajaisissa 3. marraskuuta Kansalliskirjaston Galleriasa alarivissä vasemmalta tutkija Maria Laukka lapsenlapsensa Miska Salokorven vieressä, Markus Brummer-Korvenkontio Lea-vaimoineen, ylärivissä vasemmalta toinen Laukan lapsenlapsista Emma Petrov, tutkijat Tuija Laine, Anna Perälä, Maria Ihonen ja Päivi Heikkilä-Halttunen.

Tuija Laine, Lea ja Markus Brummer-Korvenkontio.

Ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm, Kansalliskirjasto-lehden entinen päätoimittaja Esko Rahikainen ja valtionarkistonhoitaja Jussi Nuorteva.

Sinikka Salo keskustelee Hele Krohnin ja Pirjo Kukkosen kanssa.

Miska Salokorpi tutkii kolmiulotteisia kirjoja.

LINDA TARMISTO

Markus-sedästä Binna Bánnaan ja Popsi popsi porkkanaa -näyttelyavajaisissa 31.10. vierailivat lastenohjelmista tutut Seppo Hovi ja Liisa Lääveri. Mukana kuvassa näyttelyn järjestäjä Tiina Harpf, joka oli koonnut Ylen arkistoista kuvia, kirjeitä, käsikirjoituksia ja musiikkia lastenohjelmista vuosikymmenien varrelta.

LINDA TAMMISTO

Tiellä sananvapauteen -verkkoteos avattiin yleisölle Kansalliskirjastossa järjestetyssä tapahtumassa keskiviikkona 23. 11. klo 12 osoitteessa sananvapauteen.fi. Verkkoteos on Helsingin Sanomien Säätiön rahoittama ja sen takana on työryhmä professori Kai Ekholm, tutkija Päivikki Karhula ja historioitsija Tuomo Olkkonen. Teoksen graafinen suunnittelija on arkkitehti Marjaana Kinnermä ja teknisestä toteutuksesta on vastannut Flo Apps.

Muusikot Pedro Hietanen ja M.A. Numminen esittivät tilaisuudessa kappaleen Eduskuntatalon puistossa.

TIELLÄ SANANVAPAUTEEN – KATTAVA VERKKOTEOS SANANVAPAUDESTA JA SENSUURISTA SUOMESSA

Tiellä sananvapauteen oli pitkä, antoisa ja kärsivällisyyttä vaativa hanke.

Olen tutkinut sananvapautta ja sensuuria yli 25 vuotta. Se alkoi kiellettyjen kirjojen 'keräämisellä'. Tein niistä kirjoja, joista pidettiin. Väitöskirjani jälkeen olen siirtynyt verkkoajkaan.

Päivikki Karhulan kanssa olemme tehneet viime vuosina monia hankkeita ja on upeaa, kun toinen tutkija tuo lisää omiin vajavuuksiin, ottaa kopin, kun itse ei ehdi tai jaksaa. Tuomo Olkkonen on pitkän linjan historioitsija ja lähti mukaan hankkeeseemme. Graafikko Maara Kinnermä oli aivan oleellinen osa tiimiämme. Helsingin Sanomien Säätiö on tukenut hankkeitani jo aiemminkin. Oli hienoa, että he lähtivät tähän mukaan.

Teimme kunnianhimoisen hankemuksen: koko suomalainen sananvapauteen ja sensuuri yhteinen verkkoteoksen. Jos rima ei ole riittävän korkeal-

la, kukaan ei motivoitu. Tässä oli. Lopputuloksena syntyi noin tuhat artikkelia, satoja kuvia, kymmeniä haastatteluja, hienoja arkistolöytöjä.

Vain tekemällä oppii. Kaikki haastatellut olivat meitä viisaampia. Jyrki Koulumies oli huippu: saimme autenttista tietoa ja punnittuja näkemyksiä. Erkki Liikanen antoi 35 minuuttia kiireisen työpäivän keskellä, mutta kaikki oli mietittyä ja tuli käyttöön. Erkki Tuomioja antoi ulkoministeriössä tunnin aikaansa ja sekin riitti. Muut olivatkin syvähaastatteluja. Jukka Rislakin kanssa istuimme Jurmalassa kesäisen viikonlopun ja kävin hänen arkistoaan läpi. Ei ole hullumpaa tehdä työtä puutarhassa gintonic kädessä.

Juhani Salokannel oli kävelevä Viron ensyklopedia. Esko Seppänen oli oma tinkimätön itsensä. Hannu Taanila oli liikkuva maali, jota piti vain yrittää seurata. Jokaista haastattelua

seurasi purkaminen, editointi, tarkistus, toinen editointi. Verkkoversiossa näitä editointeja oli loputtomasti, aivan viime viikkoihin saakka.

Päätimme tehdä teoksen verkkokansalaiselle ja tarjota jokaiselle jotakin uutta. Halusimme yllättää arkistolähteillä. Lopulta kuitenkin toivoimme eniten, että jokainen keskusteleekin aineistomme ja mukana olevien puhujien kanssa. Käyttöliittymän suunnitteluun käytettiin kymmeniä palaveria ja aamiaisistuntoja Engelillä. Lopulta meillä oli puolentusinaa slushia, jotka olivat riemastuttavia.

Me ikäihmiset istuimme läppärit käsissä ja editoimme yhdessä asioita. Se oli todella hauskaa. Nyt on meidän vuoromme henkäistä, asettua katsomoon ja seurata, mitä käyttäjät tästä sanovat.

Kai Ekholm, ylikirjastonhoitaja

Think Fest -aamukahveilla keskiviikkona 5.10. Kansalliskirjaston Kupolialissa pohdittiin muun muassa sitä, mitä nuoriso haluaa digitaalisilta aineistoilta.

NÄYTTELYT

BRUMMERIANA

Lasten- ja nuortenkirjoja läheltä ja kaukaa

4.11.2016–25.2.2017 Kansalliskirjaston Galleriassa

Markus Brummer-Korvenkontio on kerännyt intohimoisesti eri maissa julkaistuja lasten- ja nuortenkirjoja. Näyttely on koottu hänen ainutlaatuisen kokoelmansa aarteista.

MARKUS-SEDÄSTÄ BINNA BÄNNAAN

28.10.2016 - 28.1.2017 Rotundassa
Kirkkustuksia Yleisradion lastenohjel-

mien vuosikymmeniin: Kuvia, kirjeitä, käsikirjoituksia ja kuunneltavia näytteitä ohjelmista.

POPSI POPSI PORKKANAA

Rakastettua lastenmusiikkia vuosikymmenten varsilta

28.10.2016–7.1.2017 Café Rotundassa

KIRKKOTAITEEN TUTKIMUKSEN VENÄLÄISET JUURET

17.10.2016–31.8.2017 Slaavilaisessa kirjastossa

Slaavilaisen kirjaston kokoelmat antavat monipuolisen mahdollisuuden tutkia venäläisen taidehistorian varhaisvaiheita. Näyttelyssä tarkastel-

laan 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun tutkimuskirjallisuutta ja aikakautta, jolloin monitieteinen kirkollisen arkeologian oppiala syntyi.

TAPAHTUMAT

TIETEIDEN YÖ KANSALLISKIRJASTOSSA

torstaina 12.1.2017 klo 17-22

Lisätietoja: kansalliskirjasto.fi; tieteenpaivat.fi

Lisää vuoden 2017 tapahtumia
kansalliskirjasto.fi.

OTTEITA KANSALLISKIRJASTON SUOMI 100 -JUHLAKALENTERISTA

Juhlavuoden päänäyttelyt ovat Tiellä sananvapauteen ja Maailma on sana – suomalainen aforismi. Näyttelyihin liittyy myös erilaisia tapahtumia.

Maailma on sana – suomalaisen aforismin vaiheet

Näyttely esittelee suomalaisen aforistiikan vaiheet 1700-luvulta nykypäivään. Suomessa on rikas sananlaskuperinne, ja aforismi on ollut maassamme elinvoimainen kirjallisuudenlaji. Lajin edustajia ovat muun muassa Juhani Siljo, Edith Södergran, V.A. Koskenniemi, Erkki Melartin, Maria Jotuni, Mirikka Rekola, Paavo Haavikko, Erno Paasilinna, Helena Anhava ja Markku Envall.

Tiellä sananvapauteen

Tiellä sananvapauteen on suomalaisen sananvapauden ja sensuurin muistikirja 1917–2017, joka avaa tien

itsenäisen valtion sananvapaushistoriaan. Teoksen aikajanalla on yli 850 artikkelia, joita taustoittavat suomalainen sanomalehdistö, Kansalliskirjaston kokoelmat ja yli 30 haastateltua merkkihenkilöä. Näyttelyssä syvennytään sananvapauden muistikirjan sisältöihin ja kiellettyihin alkuperäisteoksiin – siinä toteutuu sananvapauden vuosisadan jokaisen vuosikymmenen henki. Johtavana teema on, miksi Suomesta tuli sananvapauden kärkimaa. Monet teokset ovat tuttuja kävijöille, mutta näyttely tuo niistä esille harvinaisuuksia ja yllätyksiä.

Lisätietoja kansalliskirjasto.fi

VUOSISATAMME VERKKOON! -KAMPANJA TUKEE KULTTUURIPERINNÖN SÄILYTTÄMISTÄ JÄLKIPOLVILLE

Kirjallinen kulttuuriperintö digitaalisena kaikille

Kansalliskirjasto on käynnistänyt Suomen itsenäisyyden juhluvuoden kunniaksi laajan digitointiohjelman ”Suomen historian verkkokirjaston” rakentamiseksi. Tavoitteena on tuoda esiin suomalaisen yhteiskunnan ja hyvinvoinnin rakentamista, kulttuurielämää ja historian käännekohtia: sanomalehtiä, aikakauslehtiä, kriisiaikoihin liittyviä asiakirjoja, kaunokirjallisuutta, karttoja, nuottijulkaisuja sekä vanhinta ja harvinaisinta suomalaista kirjallisuutta.

Presidentti Sauli Niinistö ja rouva Jenni Haukio ovat digitointihankkeen suojelijoita.

Poliisihallitus on myöntänyt Helsingin yliopistolle rahankeruuluvan verkkokirjaston varainhankintakampanjaa varten vuosille 2015–2019, POL-2014-1178.

Maaliskuussa 2016 käynnistettiin *Vuosisatamme verkkoon!* -kampanjan yleisölle suunnattu osuus, jossa vedotaan kaikkiin kulttuuriperinnöstä kiinnostuneisiin kansalaisiin lahjoitusten saamiseksi.

Näin voit osallistua

Lahjoita verkkopankissa:

- Tee lahjoitus Helsingin yliopiston rahastojen tilille Nordea FI32 157230 000 30072.
- Kirjoita kohtaan ”Viesti” halutessasi lahjoituksen kohde. Merkitse viestiksi ”Suomi 100”, mikäli lahjoituksesi kohdistuu Vuosisatamme verkkoon! -kampanjaan. Yli 850 euron lahjoitukset ovat verovähennyskelpoisia.
- Tee online-lahjoitus
- Siirry Helsingin yliopiston rahastojen online-lahjoitussivulle: <https://onlinedonation.helsinki.fi/Onlinedonation/>
- Täytä lomake ja valitse kohdassa ”Lahjoitus. Lahjoituskohde”
- Valitse ”Rahastolahjoitukset” ja kohdassa ”Rahasto” Kansalliskirjaston kulttuuriperintörahasto
- Kirjoita kohtaan ”Viesti” halutessasi lahjoituksen kohde. Kirjoita viestiksi Suomi 100, mikäli haluat kohdentaa lahjoituksesi Vuosisatamme verkkoon! -kampanjaan.

Kiitämme kiinnostuksestasi kulttuuriperintöä kohtaan!

Lahjoita 10 euroa!

Lähetä tekstiviesti KANSALLISKIRJASTO numeroon 16499! (POL-2014-11-778)

PL 15 (Unioninkatu 36)
00014 Helsingin yliopisto
Sähköposti:
kk-viestinta@helsinki.fi

58. vuosikerta

Toimitus:

Päätoimittaja
(sij.) Kirsi Aho
kk-lehti@helsinki.fi

Toimituskunta:

Hanna Arpiainen
Suvi Kingsley
Heidi Mustajoki
Katri Nissilä
Aija Vahtola

Ulkoasu:

Jarkko Hyppönen

Paino:

Grano Oy, Helsinki

Osoitteenmuutokset:

kk-lehti@helsinki.fi

Kansalliskirjasto-lehti
verkossa:
issuu.com/kansalliskirjasto

Artikkelit löytyvät myös
Artosta, Finnasta ja Doriasta
arto.linneanet.fi
kansalliskirjasto.finna.fi
doria.fi

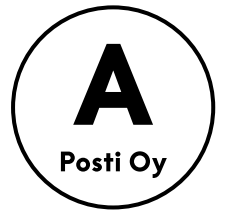
ISSN 1459-3467

HELSINGIN YLIOPISTO

A5 W1

Posti Green